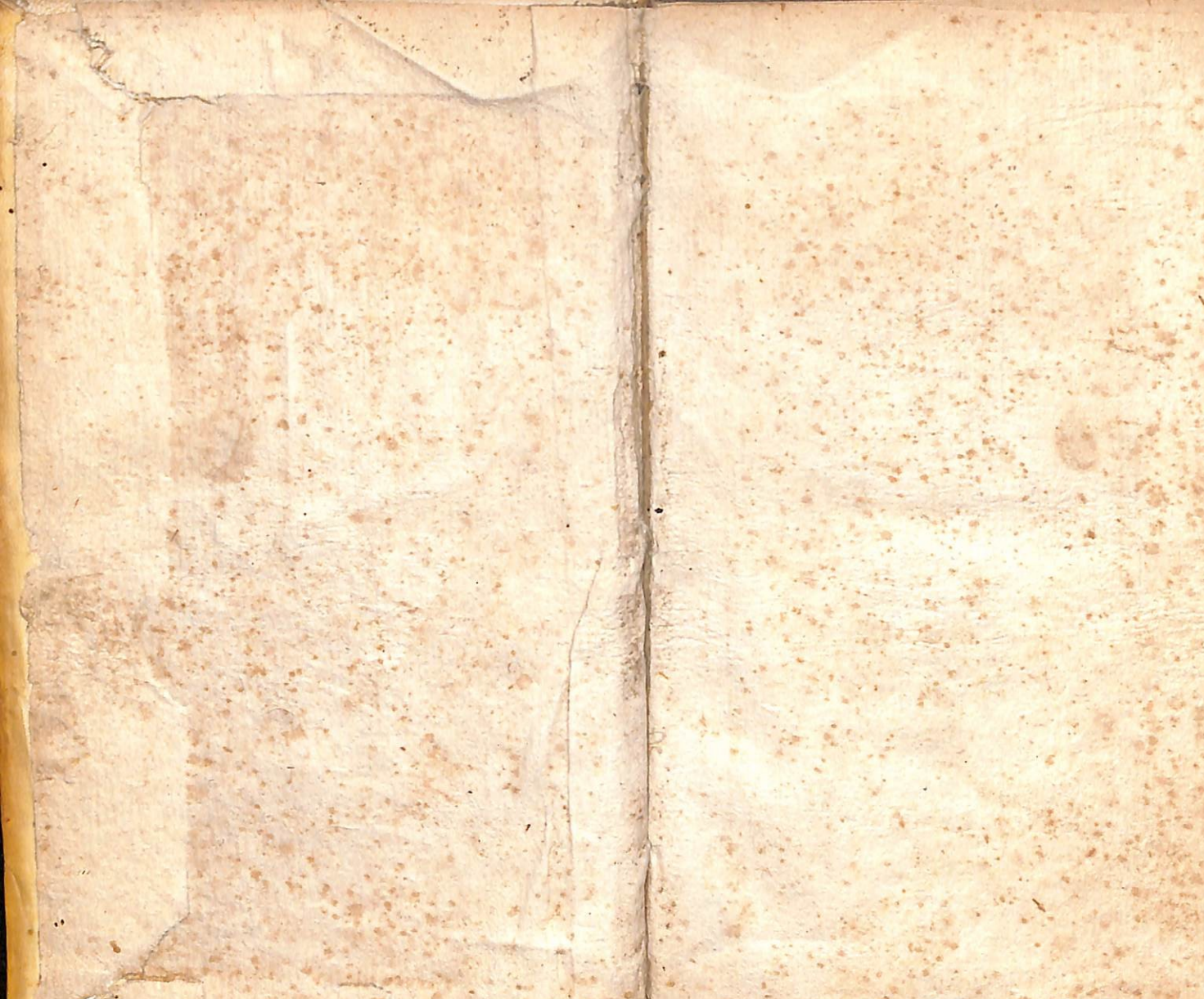

Fondo
Santoro
D 17

INSTITUTIONES
DOCTRINÆ
CHRISTIANÆ,

SIVE
COMPENDIUM THEOLOGIÆ
DOGMATICÆ & MORALIS,

Methodo Catechetica concinnatum ad usum
SEMINARIJ EPISCOPALIS IPRENSIS,

AUCTORE
PETRO LUDOVICO DANES
CASLETANO,

Sacrae Theologiæ in Alma Universitate
Lovaniensi Doctore, Ecclesiæ Cathedralis
Iprensis Canonico Graduato, Pœnitentiario
& Seminarij Episcopalis ibidem Præfide.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.

MDCCLVI.

Superiorum Permissis, ac Privilegiis.

Fondo Santoro

D 14 / II D 17

INSTITUTIONES

DOCTRINÆ CHRISTIANÆ,

S I V E

COMPENDIUM THEOLOGIÆ
DOGMATICE & MORALIS.

PARS SECUNDA.

DE SPĒ, & ORATIONE, PRÆSERTIM
DOMINICA, HORISQUE CANONICIS.

Um Fides, teste Apostolo, (a) (a) Hebr.
sit sperandarum rerum substantia
basis ac fundamentum, conse-
quens est, ut postquam de Fide
actum est, de SPĒ tractetur. Hæc,
secunda ædificii spiritualis pars
est, quæ fundamentis veræ Fidei superstructa, de-
siderio & expectatione in cælum erigitur, ut
istic perfectissima charitate compleatur. Cæte-
rum spei nostræ index ORATIO est, cujus hic
proinde tractatio necessario conjungenda est :
sed quia inter omnes, longissimè eminet Domi-
nica, illa primùm veniet expendenda. Adjun-
getur quæ istam in Ecclesia Catholica sequi so-
let,

let, SALUTATIO ANGELICA. Consideranda demum erunt ex preces, quas HORAS CANONICAS dicimus, quarum uti clericis quotidianus est usus, ita singularis est eas recte intelligendi, riteque persolvendi necessitas.

CAPUT PRIMUM.

Vide S.Th.
2. 2. 17. &
quoniam
scgq.

De SPE Christiana, ejusque exercitio, & virtutibus illi adversis.

SPEI nomen generatim denotat eum animi, seu voluntatis affectum, quo cum fiducia expectatur bonum aliquod arduum, sed possibile, per certa media consequendum. Hinc colligi potest quid sit *Spes Christiana*, quam secundam inter virtutes Theologicas recensemus.

Q. 1. Quid igitur *Spes Christiana*?

R. Est virtus divinitus infusa, qua certa cum fiducia nostrae salutis & aeternae vitae bona expectantur; live: est, *Expectatio cum fiducia*, Dei, ut summi boni nostri, per ipsam ejus bonitatem & potentiam consequendi.

In hac expectatione atque fiducia, reperitur amor aliquis, non quidem benevolentiae, sed castae concupiscentiae, quo Deum nobis ipsis, non tamquam fini, sed tamquam subiecto desideramus. Finis autem noster ultimus in spe, non est alius quam Deus ipse, ejusque bonitas: quem ideo cupimus, quia finis noster est, qui nos creavit (a) ad se, voluitque à

(a) Fecisti nos, Domine, ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. S. August. lib. 1. conf. c. 1.

De Spe, & Oratione. Cap. 1. 5

nobis summo desiderio apperi, ut nos aeternum ipsius essemus, & ille noster.

Q. 2. Quo pacto ista *Spes Christiana* virtus obtinenda est, & quomodo amittitur?

R. Frequenti & ardenti Oratione à Deo postulanda est: est enim virtus divinitus infusa, & singulare Dei donum, quod quidem in Baptismo cum fide & charitate infunditur, sed non minus in sui conservatione & augmento, quam in prima sui infusione, à Dei benignitate dependet.

Amittitur, amissa fide, quae utique est sperandarum rerum fundamentum. Desperatione etiam, & interdum presumptione, de quibus agitur infra. Habere eam possunt destituti Charitate & meritis: quamquam sperare non possunt salutem, nisi per Charitatem & merita consequendam. In Beatis, spes una cum fide evacuata est, quia non est locus primario ejus actui: damnati etiam omni spe aeternum spoliati sunt, quia desit ipsis beatitudo esse possibilis: In purgatorio spes manet & crescit, adjunctam jam habens consequendam aliquando beatitudinis certitudinem & securitatem.

Q. 3. Quenam sunt speranda homini Christiano?

R. Illa definitionis verba, *nostrae salutis & aeternae vitae bona*, continet omnia quae speranda sunt. Nempe (a) primario & ante omnia quaerenda & expectanda est *vita aeterna*, quae non est aliud quam ipse Deus aeternum à nobis possidendus, ac deinde caetera, quibus ad eam perducendi sumus, id est, multiplicia divina gratiae auxilia, per Jesum Christum Dominum nostrum.

Hoc

(a) Quarite primum regnum Dei, & iustitiam ejus, & haec omnia adjicientur vobis. Math. 6. 33.

Hoc illud est, quod *objectum materiale* spei vocari consuevit.

(a) Jerem. 17. 5. Q. 4. *Licitumne est spem collocare in (a) homine, aut in quavis alia creatura?*

R. In solo Deo sperandum est tamquam causa prima & principali salutis nostræ: Sanctos tamen, ac præcipuè SS. Virginem Matrem, & vivificam Christi crucem vocamus aliquando spem nostram, quatenus a Deo constituta sunt instrumenta salutis nostræ.

Q. 5. *Estne Christiano homine indignum temporalia bona à Deo sperare?*

(b) Psal. 144. 15. R. Si hæc non aliter expectentur, nisi quantum ad æterna conducunt, planè à Deo (b) speranda sunt æquè ac æterna, cum à sola ejus benignitate dimanent omnia. Verum, quia temporalia bona, ob malum usum, salutis animæ possunt esse, & sæpè sunt, noxia, idcirco simpliciter sperari, & absolute postulari non debent, sed eo dumtaxat modo, eaque conditione, qua dictum est.

Q. 6. *Cujusmodi debet esse Spes Christiana?*

R. Certa planè, & ab omni fluctuatione & hesitatione immunis.

Q. 7. *Qua tantæ firmitatis & certitudinis ratio est?*

Rom. 4. 18. Jac. 1. 6. R. Omnipotentis Dei, qui promittere dignus est, infinita benignitas, applicanda nobis per merita Jesu Christi redemptoris. Huic nempe, tamquam motivo, & objecto, uti vocant, formali, innititur spes Christiana.

Cum itaque omnipotentia, misericordia & veracitati Dei, per merita Jesu Christi, qui pro nobis mortuus est, spes nostra innitatur, sequitur debere esse certissimam: non ita quidem, ut hæc certitudo æstimeretur ex eventu rei speratæ, sed tum ex natura virtutis, tum ex soliditate rerum, quibus innititur.

au.

augetur autem ea ipsa plurimum, quando accedit conscientia bonæ vitæ & rectè factorum.

Non mirum igitur, si spes Christiana, ubi semel ea qua oportet firmitate concepra est, hominem justum in summis quoque ærumnis extremaque animi desolatione tantoperè fulciat, ut etiamsi mundi præditiis omnibus, omnique solatio destituatur, intrepidè tamen dicat, (a) Deus meus, in te confido, non erubescam. (a) Psal. 2. 12.

Q. 8. *Excluditne spes nostra omnem penitus timorem?*

R. Dissidentiam excludit & anxietatem, timorem autem salutarem debere habere conjunctum, ne in presumptionem degeneret. Timor ille in homine Christiano ultro nascitur, quando ad fragilitatem & instabilitatem suam mentis oculos attenta consideratione convertit; quod quidem utiliter ac necessariò à Christianis fieri, demonstrant verba Apostoli momentis, ut (b) cum metu & tremore salutem nostram operemur: cum sit Deus, qui operatur in nobis & velle & perficere, pro bona voluntate. (b) Philip. 2. 12.

Numquam igitur, citra specialem Dei revelationem, eò assurgitur in hac vita, ut spes in animis nostris plenam parere debeat salutis securitatem: adeo ut quantumcumque aliquis aut in penitentia exercitatus fuerit, aut in pietate & devotione profecerit, non possit tamen aut de remissione peccatorum, aut de futura in bono perseverantia esse securus. Quamquam majorem longè consequendæ salutis fiduciam, quàm incurrendæ damnationis timorem, esse oporteat.

Q. 9. *Quotplex hoc loco TIMOR expendi solet?*

A 4

R. Tri-

R. *Timor*, consideratus cum respectu ad Deum, duplex est, nempe, vel *abducit* à Deo, vel ad eum *reducit*. Prior ille *humanus* dicitur, aut *mundanus*, quo, ad evitandum scilicet malum quoddam temporale, divina lex violatur. Hic semper malus est ac vitiosus, diserteque à Christo prohibitus hisce verbis: nolite timere eos qui occidunt corpus (a) ita scilicet, ut propterea à via veritatis, aut iustitiæ declinetis.

Posterior, *Timor Dei* dicitur, estque iterum duplex; etenim vel unicè timet poenam à Deo iusto infligendam, & *servilis* dicitur, tamquam servorum proprius; vel super omnia timet offensam Dei, ceu benignissimi patris, & *ingenuus* ac *filialis* nominatur, velut filius naturaliter competens. Qui inter utrumque medius est, *initialis* vocari consuevit, tamquam initialiter filialis; poenam quidem adhuc metuens, sed jam non minùs Dei offensam reformidans.

Solus *filialis*, est perfectum illud donum Spiritus Sancti, quod à Christo in ejus viva membra derivatur: de quo scriptum est: *Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi*. (b) Hic ille est, qui toties in SS. Literis *initium*, id est, radix, fundamentum ac basis *sapientiae* nominatur. (c) Quamquam & timori *servili* aliquo pacto elogium istud competat, utpote qui in magnis peccatoribus, fide instructis, plerumque esse solet *primus gradus*, quo ad veram sapientiam convertuntur. Absit enim, ut quod *Lutherus* asseruit, hominem faciat magis hypocritam, magisque peccatorem. Eum Christus ipse nobis inculcatum voluit: *Time*, inquit, *eum qui potest & corpus & animam perdere in gehennam*. (d) Hic enim verò timor, salutari agitatione conscientiam

(a) Matth. 10. 28.

(b) Ps. 18. 10.

(c) Ps. 110. 10. Prov. 1. 7. &c.

Vide S. 2. Append. (d) Matth. 10. 28. Luc. 12. 5.

nam concutiens, si spem veniæ conjunctam habet, donum Spiritus Sancti est, nondum inhabitantis, sed morientis, quod perversas cupiditates reprimat, carnes configit, & peccatum paulatim expellit. (a)

Q. 10. *Esne frequens Spei exercitium necessarium homini Christiano?*

R. Est maxime, tum ut bona transitoria non majoris à nobis aestimentur, quam aestimanda sunt, tum ut mens nostra à terrenis affectibus ad coelestia desideria transferatur, tum denique, ut & in prosperis debita submisso, & in adversis patientia conservetur.

Hujus itaque virtutis exercitium non solius consilii res est, sed *praecepti*, quod procul dubio saepe in vita obligat: non tantum per accidens ratione virtutum aliarum, puta *patientiae* &c. sed etiam per se. Ac primum, *instructio* usus rationis, quemadmodum & praecepta fidei ac charitatis; deinde dum ad opposita spei vitia ingruens aliqua tentatio provocat; denique in reliquo vitae decursu ac termino, forte non rarius quam praeceptum fidei. Servit verò utriusque exercitio, cum recitatio quotidiana symboli fidei, tum praecipue orationis dominicae, & aliarum; spei enim index oratio est.

Q. 11. *Quenam vitia Spei adversantur?*

R. Haec duo: *praesumptio* & *desperatio*; illa excedit, haec deficit.

Q. 12. *Quid hic est praesumptio?*

R. Est temeraria fiducia, expectans quod Deus non promissit, vel aliter quam promissit. Praesumptione itaque delinquit r. qui tentat Deum.

2. Qui propriis, sine Dei gratia, viribus divina mandata servare, & ad vitam aeternam

(a) Psal. 118. 129. Eccl. 1. 27.

S. Thoma. ibid. q. 21.

(a) *Quis* contendit pervenire. Quæ erat superba præsumptio hæreticorum, qui à suo auctore (a) PELAGIANI dicti sunt.

August. Q. 13. Quis verò tentare Deum dicitur?

(b) *Vide* R. (b) Qui sine iusta ratione id à Deo expectat & postulat, quod ille nullo modo promissit. *Tentat Deum*, igitur, qui sine necessitate miraculum aliquod, aut prodigium flagitat. *Tentat Deum*, qui sine ulla attentione orans, orationis effectum fructumque expectat. *Tentat Deum*, qui sine penitentia peccatorum remissionem, aut sine fructu bonorum operum, salutem æternam præstolat. *Tentat Deum*, qui sub spe veniæ, immensam illius maiestatem liberius offendit. Denique *tentat Deum*, qui, cum penitentiam semper differat, eam sibi in fine vite audacter pollicetur.

S. Thom.
ibid. q. 20.

Q. 14. Quando nam desperatione delinquitur?

(c) Genes.
4. 13.

R. Dum ob peccatorum numerum vel enormitatem omnis spes veniæ abjicitur, ita ut cum infelici Caino quis dicat (c) *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear*, cum tamen Christi Jesu merita pretii sint infiniti, & inexhausta sit Divinæ misericordiæ largitas erga peccatores, quantumvis indignos & immerentes.

Est igitur *desperatio*, motus voluntatis, inde nascens, quod quis existimet, Deum peccatori penitenti veniam denegare.

Peccatum est admodum grave, ex se quidem Odio Dei, & infidelitate minus (à qua etiam potest esse se junctum) sed ex parte nostra periculosius, cum sublata spe, homines irretrahentè labantur in vitia, & à bonis operibus retrahantur.

Quod

* Ephes. 4. 19, Qui desperantes, tradiderunt semetipsos impudicitia, in operationem immunditiam omnis, in avaritiam.

Quod porro ad desperationis originem attinet, nonnumquam ea oritur ex luxuria, qua nempe homini voluptatibus carnis immerso, divina vilescunt: sæpè autem ex accidia, qua quis interdum animo ita dejicitur atque prosternitur, ut bonum quodvis arduum, sibi, & per se, & per alium, impossibile judicet acquisitu.

C A P U T II.

De ORATIONE generatim, & de MENTALI ejusque exercitio speciatim. *Vide S. Th. 2. 2. q. 83.*

PRIMUM, communissimum, maximèque necessarium Christianæ pietatis exercitium, in oratione consistit, hæc est præcipua Ecclesiæ Catholicæ occupatio, hoc olim erat primorum Christianorum studium. Hæc sola præbet in mœrore solatium, in adversitate læticiam, in infirmitate præsidium, in anxietate subsidium & refrigerium. Ab oratione, magna ex parte pendet vita verè christiana, nam (a) *Augustino* teste, is verè novit rectè vivere, qui rectè novit orare.

Q. 1. Quid hoc loco est ORATIO?

R. Dum nomen istud *strictius* sumitur, est desiderium atque petitio earum rerum, quas à Dei benignitate speramus.

Quod si generalius accipitur, est pia mentis in Deum elevatio, quædamque nostræ devotionis coram æterna illa maiestate testificatio.

Q. 2. Quor modis ista mentis in Deum elevatio peragitur?

R. His potissimum quinque. 1. Adorando summam & incomprehensibilem Dei Majestatem, coram qua omnes creaturæ (b) in ni-

(a) Vel quicumque alius est Author. Serm. 15. in App. N. Ed. r.

(b) Sap. 96.

(a) Ibid. *hilum computatae sunt, & (a) universus orbis est instar guttae rosis anhelucani. Hæc est assidua beatorum spirituum in cœlis occupatio, qui omnes incessabili voce proclamant, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria ejus. (b) Ea quoque esse debet nobis ipsis frequentissima in terris, idque, uti Christus monuit, in Spiritu & veritate. (c)*
 2. Laudatione, sapientiæ, justitiæ & misericordiæ, cæterarumque perfectionum ejus, quæ sunt undequaque ineffabiles & infinitæ. Ad hoc orationis genus admirabilis hujus universi decor & species, omnesque universim creaturæ, tacita, sed assidua voce nos provocant, ingeminantes urique auribus cordis nostri, ipse fecit nos, & non ipsæ nos. (d)

(d) Psal. 29. 3.
 3. Gratiarum actione, de inexhausta ejus beneficentia super nos, cæteraque omnia quæ omnipotenti voluntate è nihilo condidit. Hæc autem gratitudinis nostræ erga Deum: testificatio, unum est ex officiis Christianæ pietatis maximè necessariis, postquam tam innumerabilibus nos beneficiis prævenit, & prævenire non desinit divina benignitas. (e)

Hebr. 13. 25.
 4. Oblatione, tum illa, quæ nosmetipsos nostraque omnia, toto voluntatis affectu, divino servitio consecramus; tum præsertim illa, quæ Jesum Christum Dei Filium, mysticè in sacrificio immolarum, æterno Patri, ceu victimam nostram, exhibemus.

5. Denique Postulatione earum rerum, quæ nobis aliisque sunt salutares.

Præ-

(e) Vide Psal. 102. 115. 116. 117. Luc. 1. 47. &c. Rom. 1. 21. 2. Cor. 9. 25. 1. Thess. 5. 18. &c. Ed. pertinent Magnificat, Benedicamus, Te Deum, Gloria in excelsis, præter Psalmos alios plurimos.

Præter hos tamen modos, peccatorum etiam detestatione, aliarumque virtutum exercitio, mens in Deum elevari solet.

Q. 3. Omnisne oratio sola mente perficitur?
 R. Omnis oratio, si vera est, mentis in Deum elevationem conjunctam habeat necesse est; alioquin, non tam oratio, quam simulacrum orationis futura est: ac veluti corpus sine anima. Verùm mentis affectui, vox quoque corporis, sæpè rectèque conjungitur, ut utraque substantia, ex qua homo constat, divino cultui serviat, & sensibilis laborum motus, attentionem mentis nutriat atque conservee.

Oratio itaque alia mentalis dicitur, quæ solo cordis desiderio, ferventique devotionis affectu peragitur: alia vocalis, quæ corporea, insuper voce profertur.

Q. 4. Estne utile MENTALIS ORATIONIS exercitium?

R. Est planè Christianis omnibus utilissimum, & ad perfectionem virtutisque profectum summè necessarium; ac nullis magis quàm Religiosis & Clericis, qui in sortem Domini vocati, in lege ejus meditari debent die ac nocte.

Q. 5. Ac fortè res est ardua valdèque sublimis, nec omni hominum generi accommodata?

R. Hæc multorum falsa & inepta persuasio est, quasi scilicet in sublimibus cogitationibus, exquisitisque ratiociniis mentalis oratio sita sit: imò verò nihil aliud, quàm cordis in Deum motus, piusque voluntatis affectus. Benè utiliterque orat MENTALITER qui infirmitatem suam, multiplicemque necessitatem, sincero animi sensu, coram Deo omnium bonorum, Largitore agnoscit.

Nal. 102.
 171 & 62

4.
 Hibr. 24.
 25.

scit; qui suæ iniquitatis & delictorum memor, serio dolore tangitur, & per dignos poenitentiae fructus firmiter statuit expiare, & emendare quod deliquit: qui cum acceptorum beneficiorum gratissima recordatione postulat, ut ea Deus confirmet, velitque esse perpetua: denique, qui vitam omnem divinæ gloriæ dedicat, & refrenatarum cupiditatum spontaneum sacrificium Deo immolat.

Q. 6. Nonne Oratio mentalis devota verum salutarium meditationi solet esse innixa?

R. Solet planè, nam rerum divinarum meditatio occasionem præbet, ut pia voluntatis motio consequatur, quæ in re Oratio mentalis sita est.

Q. 7. Quid verò est MEDITATIO?

R. Attenta rei consideratio; Meditari scilicet rem quampiam dicitur, qui ad eam illiusque attributa & circumstantias seriò advertit animum. Sic, meditari vitæ statum dicitur, qui de certo vitæ genere deligendo deliberat: sic, meditari lucrum dicitur, qui tractat animo, quæ certiori via ad illud queat pervenire. Verbo, meditari rem quamlibet dicitur, quisquis eam cordi habet. Pari ratione, qui attento animo sanctissimam Dei legem crebrò considerat, quid veter, quid præcipiat, quam justè, quam sanctè, quam utiliter cuncta disponat, meditari legem Dei dicitur.

Q. 8. Estne huiusmodi meditatio homini Christiano plurimum consulenda?

R. Est omnino; nam in Christianis impleri debet id quod primi Psalmi initio Regius Propheta conscripsit: (a) Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pesti-

(a) Vide
Psalm. 1. v.
1. & 38. 4.
& totum
Ps. 118.

len-

lentia non sedit: sed in lege Domini voluntas ejus, & IN LEGE EJUS MEDITABITUR DIE AC NOCTE. Ne rudes quidem & idiotæ, ab hujus exercitii functione excusare se possunt. Veritates norunt, quas palàm à Pastoribus, privatimque ab aliis edocti sunt; ipsum quoque (a) mundi hujus opificium, architectum suum indefinenter voce ita deprædicat, ut excusari nequeant, qui oculos mentis cordisque aures occludunt.

Q. 9. Cur ergo multi meditationem & orationem mentalem sibi impossibilem esse causantur?

R. Quia sensibus nimium indulgentes, vitæque minimè regulari jam pridem assueti, terrenis rebus cor ita affixum gerunt, ut vix unquam ad semetipsos, nedum ad Creatorem ac Redemptorem suum, animum seriò applicent; præsentibus toti intenti, bona & mala, quæ oculis usurpari non possunt, penè pro nihilo reputant. Inde vitæ tam parùm sæpè Christianæ luculenta origo; (b) Jeremias desolatione, scilicet, desolata est omnis terra, quia nemo est qui recogitet corde.

Ceterum, si nemo est, qui se inidoneum dicere possit, ut de antea in criminibus vita interna prenitidine serioque dolore tangatur, nemo quoque erit, qui se ad meditando dicere possit ineptum; neque enim sine attentæ animi consideratione, aut conscientia discuti, aut delectatio & dolor elicui, aut novæ vitæ satisfationisque propositum formari potest. Unde & peccatoribus tamquam in regionem longinquam (c) peregrinè extra se profectis dicitur, redite pravaticatores ad cor. (d)

Q. 10. Quenam potissimum frequentè meditatione versanda sunt homini Christiano?

R. I.

(c) Euseb.
15. 13.

(d) Isai.
46. 8.

R. I. *Novissima hominis*, * mors ; judicium, & quæ post hæc in omnem æternitatem consequuntur, crebrò illi in memoriam revocanda sunt. (a) *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.*

(a) Eccl.
7. 40.

2. *Recogitandi anni antea vitæ* (b) *in amaritudine animæ.*

(b) Isai.
38. 15.

3. *Inviolabilia Dei* (c) *mandata*, lexque in Evangelio à Salvatore sancita, ante oculos perpetuo habenda sunt, ut corruptione mundi hujus, qui (d) *totus in maligno positus est*, indefinenter opponantur, (e) *In corde meo*, inquit Psalmista, *abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.*

(c) Deut.
6. 7.

4. *Dominicæ* (f) *Passionis Mortisque mysteria*, & quæ in omni Christi vitæ & doctrina elucet salubria documenta.

(d) 1. Jean.
5. 19.

(e) Psal.
118. 11.

5. Denique, expendendæ sunt unicuique (g) *obligationes suæ*; tum *generales*, hominis Christiani; tum *peculiares*, ob vitæ genus, cui quisque addictus est, ut sedulò impleantur.

(f) 1. Petr.
2. 24.

(g) 1. Cor.
7. 30.

Ephes. 4. 1.

METHODUS MEDITANDI.

Q. II. *Quæ meditationis & orationis mentalis METHODUS potissimum sectanda est?*

R. Illa, quam Spiritus Sanctus ipse suggererit. Hic nempe est à quo solo expectari debet (h) *spiritus gratiæ & precum*, quæ postulare in nobis, & pro nobis, ipsemet dicitur (i) *gemitibus inenarrabilibus.*

(h) Zach.
12. 10.

(i) Rom.
8. 26.

* In libello
verè aureo
exercitio-
rum spiri-
tualium.

Juvabit interim meminisse, S. Ignatium * aliosque in orationis exercitio versatissimos viros,

* *Judicium, infernus, cælestis gloriæ, nec non Mortis, mors Christi, sunt meditanda tibi.*

viros, tres partes præcipuè meditationi & Orationi Mentali tribuere solitos esse, nimirum juxta tres animæ facultates, *memoriam, intellectum, & voluntatem*, in quarum exercitatione circa Deum divinaque mysteria, meditatio potissimum sita est. Sunt igitur, prima: rerum sive lectarum, sive auditarum *recordatio*. 2. *attenta earundem consideratio*, cum ratiocinatione mentisque discursu. 3. *Affectus*, sive pia motio voluntatis.

Si ergo mysterium aliquod, aut veritas quæpiam Christianæ religionis meditanda proponitur, primum ea quæ de his, vel *lecta* antea, vel *audita*, fuere, in *MEMORIAM* revocanda ac dirigenda sunt. Dein hæc eadem in omnem partem, cum attributis suis ac circumstantiis, locorum, temporum ac personarum, animo tantisper versanda, ac veluti ruminanda sunt, ut *INTELLECTUS* discurrendo, ac ratiocinando, eas ex proposita veritate conclusiones eliciat, quæ ferviant movendæ inclinandæque voluntati. Atque hoc tertium est, quod ex præcedentibus, velut (a) *affectus à causa sua* profluere solet, pia nempe *MOTIO VOLUNTATIS*, per *affectus*, pietatis, in quibus scintilla saltem aliqua divini amoris (b) *exardescat*, à qua tandem ac *COLLOQUIUM* (quo affectus corde conceptus erumpit ac panditur) & ad emendandi proficiendique desiderium ac propositum transitus fiat. Quod si hæc, Deo ipso benignè adspirante, mox ab ipso orationis exordio sentiantur, nihil opus erit considerationibus diutius insistere, nempe qui finem habet, *mediis* jam illi non est opus.

Ceterum *PREPARATIO* (c) solet esse necessaria, eaque duplex, *remota & proxima*.

Sex partes
aliqui enu-
merant hoc
modo: pri-
ma præpa-
ratio 2.
præatio 3.
reflexio 4.
affectus 5.
propositum
6. collo-
quium.

(a) Vide
S. Th. 2.
2. 9. 82.
art. 3.
(b) Ps. 38.
4. In medi-
tatione
eam exar-
descent
ignis.

(c) Vide
infra c. 3.
q. 10.

ma. Ista vitam exigit regularem, studio abstinentiæ, mortificationi sensuum, mentis refectioni, & puritati cordis deditam: hæc verò, locum deposcit à turbis secretum, tempusque idoneum, cuiusmodi præcipue est (a) matutinum, quando post nocturnam quietem reparata vires, humoresque corporis sedati, menti sese colligenti & meditati, facilius promptiusque deservunt. Lestione etiam plerumque est opus: ut enim terra fructus proferre non solet, nisi sparsa in eam semine: ita sterilis passim est animus, nisi lectione excolatur; usque adeò ut Bernardus (b) asserat, *Orationem sine lectione esse erroneam*. Expedit ut ea pridie fiat, utque in materia, quam prævideris, animo revolvenda, obdormiscas: manè autem, cum expergiseris, hæc quoque menti tuæ cogitatio, prima recurat, ceteris tantisper depulsis atque sepositis. Tum verò, ubi ad meditandum acceditur, nosmetipsos de Dei O. M. præsentia intima, commonescere & convincere oportebit, nec non (c) æternæ veritatis lucem supernæque visitationis gratiam, humillima supplicatione implorare; seriò nempe persuasos vanum fore omnem conatum nostrum, nisi Deus adspiret. Post hæc interiores animæ vires operi applicandæ erunt, eo (d) modo, quem suprà paucis expressimus.

Ad

(d) Quamquam hic meditandi modus & facilis est, & natura humane, quæ rationalis est, admodum congruus; quia tamen multis, animus, vel infirmior est, vel instabilior, ut eo, notabili aliqua & continuata temporis serie, uti possit; duos alios breviter subiiciamus, qui quibuscunque etiam rudioribus, solaque catholicæ scientiæ instrui, usui esse possint.

Prior hic est: Recogitatio pridie septem peccatis capitalibus, septemque Virtutibus, quæ iis appe-

Ad meditationem eo præsertim animo accedendum est, quo olim Jesum adibant languidi, ut AUDIRENT illum. & SANA.

Luc. 6. 8.

REN-

nuntur; alias, decem Præceptis Decalogi, aut quingene Præceptis Ecclesiæ: alias, duodecim Symboli articulis: alias, tribus votis religiosis, si qui meditaturus est, iis obstrictus sit: alias, quinque corporis sensibus, aut tribus animæ facultatibus; præmissa præparatione, quæ suprà descripta est, singula eorum, quæ sibi proposuit, ruminanda & discutienda suscipiet, quid unumquodque contineat, quid credendum, quid vitandum, quid amplectendum? quid obligandiis imponat? an & quomodo eandem hætenus adimpleverit? quid impofterum Deo adiuvante, facturum sit? &c. Harum autem singulis perferendis tamdiu immorabitur, quamdiu animus sentiet se bene affici & compungi, etiamsi totum tempus meditationi destinatum, in hoc uno poneretur. Sin aliter eveniat, præ methodo progrediendum erit ad id quod sequitur. Hoc orandi genus dicitur S. Franciscus Xaverius commendare solitus omnibus animabus quas traiebat, quo ad Dei O. M. sui que notitiam eas citius certiusque perduceret.

Posterior in eo situs est, ut proposita sibi vesperi, & matutinaque commendata precatione aliqua vocali, pura, Oratione Dominica, Salutatione Angelica, Symbolo Apostolorum, Psalmo, Hymno, aut sententia quæpiam ex sacris literis deprompta; postmodum manè, consueta præparatione præmissa, singulas assumptæ præcationis voces, aut sententias expendere aggrediatur, ac tamdiu singulis inhaereat, quamdiu in iisdem nova aliquid significationis, aut spiritualis gustus pique in Deum motionis occurrat.

Eodem pertinet eorum meditandi modus, qui post imploratam Dei opem, excitatamque in se Divinæ præsentie recordationem, librum pium, qui brevibus constet sententiis, medicaturi aperiunt, eo eoque unam, quampiam eligunt, quam rimentur donec affici se benefecerint: ubi autem sensus ille devotionis evanescere cæperit, aperto rursus libro eandem relegunt, aut aliam seligunt, quæ ubi expensa fuerit, transferunt ad tertiam: quæ sanè meditandi ratio & utilis & perfacilis est, usque præcipue suadenda, quibus labilis est memoria, & vis imaginandi inquietæ, atque instabilis.

* Vide Exercit. spirit. S. Ign. tit. de tribus orandis modis.

* V. G. Libri de Imitatione Christi:

Matth. c. V. VI. & VII. Liber Proverborum, alique Sapientiales. Job. c. 31. &c.

(a) Ps. 62. 7. In matutinis meditabor in te.

(b) Vel fortius Guido Carus, de Scala Claustralium, inter opera S. Bernard.

(c) In eam rem, Hymnus: Veni Creator utiliter poterit adhiberi.

RENTUR à languoribus suis. Inter meditando continuata erga Deum reverentia opus est, tamquam, si, cum Maria (a) sorore Lazari, sedentes secus pedes Domini, audiremus verbum illius. Si animi dissipatio & distractio; meditantis molestiam pariat, consultum erit, ut attentata, lenta & repetita aliquoties lectione pellatur: Agnosce & ingemisce miseræ ac infirmitati tuæ, tuamque insufficientiam (b) profunda animi demissione confitere. Sæpè interim ad Deum, his aliisque verbis, suspirantis animæ gemitus dirigatur: (c) Deus meus illumina tenebras meas. (d) Revela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua. (e) Illustra faciem tuam super servum tuum Domine. (f) Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te levavi animam meam: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. (g) Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. (h) Loquere Domine, quia anxit servus tuus. Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina. (i) Tribulationes cordis mei multiplicatae sunt, de necessitatibus meis erue me. (k)

Expedi etiam, ut meditatio tempori, festivitati, vel meditantis officiis ac muniis congruat. Sancti quoque, qui mysterio, quod considerandum assumitur, interfuisse noscuntur, utiliter invocantur, ut similem nobis animi affectionem impetrent, quæ ipsi adstiterunt. In horum solemnitatibus, quæ nobis reliquerunt salutis monita, & exempla virtutis præcipuè expendenda sunt.

Q. 12. Quomodo meditatio concludenda?

R. Gratiarum actione & precatione. Gratiarum agere oportebit de illustratione intellectus ac

pia motione voluntatis, quam in te, Deo adspirante perceperis; vel de hoc saltem divinæ largitatis munere ac favore, quoddam vilissimum homuncionem, Rex ille regum ac Dominus Dominantium, toto isto orationis tempore, in conspectu suo consistere passus sit. Adjungenda deinde precatio, ut quod in te Deus per suæ benedictionis dulcedicem operatus est, ipse confirmet. Postulanda gratia, quæ bonæ proposita constanter executioni mandentur. Veritates, quæ præ cæteris animum permoverunt, sollicitè conservandæ, & earum aliqua seligenda, quæ per diem identidem ruminetur. Oleum denique devotionis providè custodiendum, ne temere superfundatur.

Q. 13. Quid si mentis ariditas, in longum præsertim tempus, superveniat?

R. Non idè orationis mentalis exercitium deferendum est, vel animo aespandendum. Huiusmodi vicissitudini, (a) tanquam cuidam post æstatem hyemi, ipsorum etiam Sanctorum vita sæpenumero obnoxia est. Si tibi conscius es illi te causam præbuisse, sive superbia & levitate, sive voluntaria animi dissipatione, aut immodica terrenarum rerum sollicitudine, seu denique nimio humanæ consolationis desiderio, dole & ingemisce, patienterque expecta, donec Deo miserante redeat interna compunctio. Si nullam in te causam reperis, Deo

(a) S. August. in Psal. 85. num. 7. Attendat, inquit, quisque... quemadmodum ipsa plerumque orationes impediuntur vanis cogitationibus... diceret unusquisque sibi contingere, & non alteri, nisi inveniremus in scripturis Dei, David orantem quodam loco, & dicentem: Quoniam, inveni, Domine, cor meum, ut orarem a te. Invenisse se dixit... quasi soleret ab eo fugere, & ille sequi quasi fugiivum, & non posse comprehendere, & clamare ad Deum: Quoniam cor meum dereliquit me.

Deo humiliter rem committe, persuasus similem ariditatem electis, etiam amicis ejus, ad probationem, nonnumquam evenire, ut & ipsi humiliter agnoscere debeant cum Davide: *Psalm. 118.* dormitavit anima mea pro radio. Quidquid acciderit, sollicitè providendum, ut invicto animo consueta pristinae devotionis exercitia prosequaris, post tenebras sperans lucem, & post asperitatem hyemis, rediturae ætatis serenitatem.

Q. 14. Quid de sensibili, in oratione, spiritus dulcedine, interioris consolationis lætitia & compunctionis suavitate sentiendum est?

R. Neutiquam existimandum est scum in his esse certum veræ devotionis indicium, aut ea semper cum genuina devotione esse conjuncta. Aliunde ista provenire possunt, atque etiam impediri. Hoc veluti lacte pascere & allicere solet Deus incipientes: hoc, substituto solidiori cibo, sæpè subtrahit à proficientibus: hoc iterum, ceu prægustum atque præludio vitæ æternæ, sæpè adhucdum in hac vita mortali copiosè prævenit & remuneratur perfectos. Grato ergo animo hæc Dei erga nos benignitas acceptanda, forti vero patientique, ejusdem subtractio toleranda est.

Q. 15. Cum hæcenus de ORDINARIA oratione dictum sit, dici velim, quid de EXTRAORDINARIA sentiendum sit?

R. Cum multa hic sint deceptionis errorisque pericula, non videor mihi aptius tutiusque respondere posse, quam si ipsi verbis utar auctoris * cujusdam in hisce rebus exercitissimi. Ita differit. Ordinaria oratio dicitur, in qua utraque causa, Deus & Homo, communi modo & ordinaria ratione concurrunt: ita ut, nec alium Deus, quam qui à natura rerum, seu divinæ potius in rebus omnibus ordinatione, exi-

rexitur, concursus exhibeat; nec illius vi ac operatione, vires hominis supra humanam & consuetam cum Deo agendi rationem extollantur. Extraordinaria illa est, in qua, præter consuetum operandi modum, & ordinarias virtutis humanæ leges, Deus ipse, pro sua voluntate, & singulari gratia, hominis in oratione facultates evêhit.

Inter utramque hanc orationem differentia est multiplex. 1. In ordinaria, quamquam principaliter Deus operetur, cum ea sit opus gratia, non natura, homo tamen ipse etiam simul agit non mediocriter. At in extraordinaria, etsi homo verissimè operetur, id tamen adeo parum est, ut divinam potius operationem pati, quam agere dicendus sit; quo modo S. Dionysius Areopag. de suo magistro Hierotheo loquens, erat, inquit, patiens divina.

2. Inde fit ut ordinarius orandi modus pendeat plurimum à naturalibus hominis facultatibus, quæ quo sunt perfectiores, meliusque dispositæ, eo etiam plerumque meditatio melius succedit; quare etiam humano labore atque industria informari possunt, & in suum finem rectè disponi. verum in extraordinario orandi modo; hoc solum confert humanæ industria, ut per accuratum mortificationis studium & corporis & animi vires idoneas efficiat ad divinas operationes (a) recipiendas. Cum enim, modò supernaturali, Deo mirabiliter, & singulari prorsus favore eas elevent, ipsæ tunc agant, non tam hominis conatus necessarius est, ut illud opus promoveat, quam ut nullum operationi Dei impe-

Lib. 2. de divin. nomin.

Vide S. Th. 2. 2. q. 82. & 83. item 179. & 3. seqq.

* Ant. Gaudier S. J. lib. de Orat. Ment. c. 5.

(a) Introduxit me Rex in cellaria sua. Cant. 1. 4. Et aliquando Introducis me in affectum multum in inulatum & transu, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid eris, quod vita

impedimentum obijciat. Quare præcipuum ejus studium esse debet, ut per mortificationis, virtutumque omnium exercitia, universum amorem proprium expugnet, & omnem erga quascumque creaturas affectum exuat. Sublatis enim verò omnibus illis impedimentis, cunctisque vitiorum & cupiditatis (quæ charitatis ardorem restinguit) pravis humoribus exhaustis, continuò divini amoris flamma, ipsomet excitante Deo, accensa, liberam sursum in Deum mentem rapit, eamque omnis humani solatii fæce expurgatam, divini luminis ac consolationis splendore illustrat. Qua de re fusè Cassianus collat. 14. cap. 2. & sequentibus. Et Bernardus: prima, inquit, & maxima contemplatio est ADMIRATIO majestatis: hæc requirit corporis purgatum, ut à vitiis liberum, atque exoneratum peccatis, facile ad superna leveatur...

3. Eodem pertinet, quòd ordinarius orandi modus certis potest præceptionibus comprehendendi, atque adeò ab alio tradi & doceri, ut, qui non longè recedit ab eo ordine & ratione operandi, quam animæ facultates naturaliter sequi solent. Deus enim naturæ auctor, cum supernaturalem virtutem

ista non erit. Sed recido in hac arumnas ponderibus, & reforesco solitis, & teneor, & multum flecto. S. Aug. lib. 10. conf. c. 40.

Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Cant. 5. 1. Ex quo loco S. Bernard. serm. 52. ex parvis, tria colligit Orationis genera, primum comestitioni simile: secundum potationi, quæ facillior est: tertium inebriationi, quæ mentem quodammodo absorbet.

Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ. Isai. 56. 7. Meditatio similis anxiationi, contemplatio, irrogationi & pluvia.

tem & operationem suam nostris conatibus adjungit, ita se nobis accommodat, ut eum ordinem, qui naturæ est consentaneus, ut plurimum sequatur. Quare cum is noster agendi modus notus sit, non est admodum difficile, certa de eo præcepta conscribere. De Extraordinario verò, nulla præceptio (a) tradi potest: pendet enim ex solius Dei arbitrio, qui licet soleat multum in mortificatione & virtutibus exercitatos eo provehere; potest tamen etiam alios adhuc (b) humi jacentes, ad altissimum illum veluti montem rapere. Quare multi auctores, quæ de ea oratione tradunt præcepta, suspecti esse debent, & idèò multis in locis prohibiti, nec ulli hujusmodi nisi magna cautione adhibita legendi. Nam obscura prorsus sunt, & homini incognita hujusmodi orationis (id est, altissimæ illius contemplationis) principia, & verò modi ipsi loquendi quibus utuntur, adeo à communi usu remoti, ut pauci, vel nulli eos intelligere posse videantur. Quod si ipsi, quæ propria experientia didicisse se putant, ea se tradere aliis posse existiment, multum vereor ne ipsi se decipiant, & non tam veram sublimioris illius orationis præxim, quàm excogitatam ingenii subtilitate theoriam, aut inanes conceptus imaginationis obtrudant: unde vix fieri potest unquam, ut quibuscumque suis præceptis, quem-

(a) Manna absconditum. Apocal. 2. 17.

Rara est hæc hora, & parva mora (id est, breve videtur omne tempus quod eidem impenditur.) S. Bernard. Sermon. D. m. infra octav. Epiph.

Non est perfecta oratio, inquietat S. Antonius, in qua se monachus, vel hoc ipsum quod orat intelligit.

(b) An non licet mihi quod volo facere? Matth. 20. 15. Dantes, Tom. II.

quemquam ad orationis illius fastigium (a) promoveant, quin potius ex plurimis, qui se illis informandos tradiderint, vix invenias vel unum, qui se profecisse solidè agnoscant; cum sint tamen sine numero qui decepti sint: & alii quidem, dum temere ejusmodi commentis fidem habent, suum ipsi deinde ductum sequentes, vani, superbi, sibi suoque iudicio plus nimio adhærescentes, in cogitationibus tandem suis evanescunt, ac miserrimo casu in præsumptionem præcipientes acti, tanto à Deo longius recedant, quanto se via illa compendiaris, & tutius & propius accessuros sperabant: alii vero meliori fortuna usi, aut potius Dei misericordia liberati, post multos frustra susceptos labores, capite sæpe viribus exhausto, delusos se tandem agnoscant & ingemiscant.

4. Ethî ordinarius orandi modus Dei donum permagnum sit, extraordinarius tamen longè majus est, & speciale divini amoris argumentum: ex quo fit, ut sic illud fere omnium, hoc paucorum. Solet enim Deus eos dumtaxat, quibus ad excellentia quædam opera, tamquam instrumentis uti decrevit, ubi bene mor.

(a) Hac in re praxis precedere debet theoria: ne quisquam intruere se debet, aut ingerere, sed introduci. Vide Cant. 2. v. 4. Cum autem in vira spiritali ordinate sit procedendum, is ordinariè servandus est ordo, qui describitur Eccli. 39. v. 6, 7. 8 & 9. (justus) cor suum traderet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur. Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.

Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum, & ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino.

Nempe, cum ei dictum fuerit: Amice ascende superiùs, Luc. 14. 10.

mortificati sunt, tanto dono instruere. Quare valdè is aberrat, qui proprio suo coturno, industria & labore, se eo pertingere posse putat; estque magna demonis illusio, si neglecto solidarum virtutum cultu, ad arduum illud contemplationis cacumen, non excitatus Dei manu; contra potius suarum imperfectionum mole humi adhuc affixus adspiret. Quare (a) S. Bernardus divinam quidem Majestatem scrutari nos vetat, nisi ad ejus contemplationem Deus vocet: voluntatem vero, accurate ut investigemus hortatur.

5. Oratio ordinaria, medium quoddam excellens est ad omne vitæ spiritualis incrementum. Nam & seipsam ipsa perficit, & mortificationis virtutumque omnium exercitia constituit & confirmat. Altera vero, non tam medii quam finis rationem habet, & accedit quam proxime ad Beatorum felicitatis similitudinem, soletque sæpenumero esse præmium diligentis & laboris circa orationem ordinariam, & virtutum solidarum, mortificationisque studium adhibiti.

Hactenus auctor suprâ citatus, cui adjungi potest Alphons. Rodriguez, qui part. I. Exercit. Perfect. Tract. 5. Cap. 4. 5. & 6. in eandem B 2 ferè

(a) Serm. 62. in Cantic. „ Ecclesia, inquit, non opprimitur; quia non scrutatrix Majestatis est; sed voluntatis: nam quod Majestati attinet, interdum quidem & in ipso intendere audet, sed quasi admittens, non quasi scrutans: sed etsi aliquando per excellum rapi in illam contingat, digitus Dei est, iste dignantis levare hominem, non hominis temeritas insolentis, Dei alta pervadens. Cum enim Apostolus stultus raptum se commemorat, ut ausum excuset; quisnam alter præsumat mortalium, huic se divina Majestatis horrendo scrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pavenda intrare in arcana? Ergo formidolosa scrutatio Majestatis; at voluntatis, tam tuta quam pia.

ferè sententiam de utriusque orationis differentia, sapientissimè differit.

Errores in doctrina *Michaelis Molinos* damnatos reperies, ad calcem in Appendice §.3. itemque propositiones XXIII. ex Libro cui titulus *Maximes des Saints*, huic etiam materiæ affines, ibidem habet §.6.

C A P U T III.

De Orationis NECESSITATE & FRUCTU.

Questio I. Cui rei innixa est Orationis necessitas?

(a) Matth. 1. 7. Luc. 18. 1. (b) Luc. 6. 12. (c) Joan. 15. 5. Rom. 9. 16. 2. Cor. 3. 5. Philip. 2. 53.

R. Partim Christi (a) præcepto & (b) exemplo, partim (c) indigentiae nostræ, & inexhaustæ Dei beneficentiæ, partim denique supremæ Dei potestati atque dominio. Christi Salvatoris exemplum imitationem, præceptum obedientiam à nobis deposcit: indigentia nostra supplicationem, Beneficentia Dei gratiarum actionem, supremæ illius potestatis obligationem & orationem à nobis requirit.

Q. 2. Cui incumbit hæc orandi necessitas?

R. Omnibus qui usum rationis adepti sunt. Præstat quidem Deus plurima non rogatus, inter quæ est fides, bona voluntas, & ipsa oratio: ac pro aliis nobis necessariis rogari vult, non quasi nostras necessitates nesciat, aut non orantibus succurrere non possit, sed ut exerceat desiderium nostrum, quo possumus capere quod præparat dare. Orari vult Deus à nobis, ut agnita propria infirmitate, in eo tamquam solo bonorum omnium auctore spem figere discamus, ejusque dona esse agnoscamus quæcumque impetramus,

Vid. S. Aug. 1. 2. Contr. 1. Epist. Pet. 1. c. 8. Enchirid. c. 32 & Epist. 130. olim 121. cap. 8.

De Spe, & Oratione. Cap. II. 29

mus, & sollicitis precibus impetrata, diligentius custodire studeamus. Orari denique vult, ut etiam nos causa salutis nostræ simus, hæc ab illo impetrando.

Q. 3. Quid orandum?

R. Deus, ut Largitor bonorum omnium, per (a) Mediatorem Dei & hominum Jesum Christum, Dominum nostrum. Orandi etiam (b) Angeli, Sanctique cum Christo regnantes, ac præsertim, Sanctissima illius Mater; non ut largitores, sed ut intercessores ac patroni, qui nobiscum & pro nobis orent communem Deum ac Dominum, in nomine Jesu Christi communis omnium Redemptoris.

Q. 4. PRO QUIBUS orandum?

R. Non pro se tantum, sed pro (c) omnibus hominibus, sincero charitatis affectu, unumquemque orare oportet; ac maximè, pro Regibus & Principibus, cunctisque qui in sublimitate sunt, tam sæculari quàm Ecclesiastica; ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate. Nobis quoque diserte à (d) Christo injunctum est, ut ipsis etiam inimicis nostris & persecutoribus, bona à Deo precemur; neque peccatores, hæretici, aut infideles à nostris orationibus sunt excludendi. (e) Sancta denique & Salubris est cogitatio, pro DEFUNCTIS exorare Deum, ut à peccatis solvantur.

Q. 5. Quid in oratione, pro nobis aliis que postulandum est?

R. Quidquid rectè speratur, rectè etiam à Deo postulatur. Quapropter vita æterna, omniaque quæ ad eam assequendam sunt necessaria, (f) absoluto & indefinenti desiderio, à Divina largitate petenda sunt: æ-

(a) 1. Tim. 2. 5. Ephes. 2. 18. (b) Vide infra, latius in explicatione primi præcepti decalogi, p. 3. cap. XI.

(c) 1. Tim. 2. 2. Jac. 5. 16.

(d) Matth. 5. 44.

(e) 1. Machab. 12. 46.

(f) Matth. 6. 33.

tera verò, quæ bono, aut malo usu, utilia ad salutem esse possunt, aut noxia, non aliter optanda, nec postulanda sunt, nisi quatenus ex certa Dei providentia, ad illius gloriam, nostramque cum ipso conjunctionem perpetuam, erunt conducibilia.

Q. 6. Quinam UTILITER & fructuose orant?

R. Hi præsertim, qui spiritu & affectu conjuncti Jesu Christo Redemptori nostro, per ejus nomen & merita, corde humili & contrito, attente, ac devòte, cum certa fiducia, patientique perseverantia, à Deo postulant quicquid ad salutem est necessarium.

Q. 7. Cur per CHRISTI NOMEN & merita bonum omne salutare petendum est?

R. Quia ipse est (a) mediator Dei & hominum, (b) per quem accessum habemus ad Patrem, (c) nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Hinc illa Ecclesiæ mens est, & perpetuus orandi modus, ut omnes orationes suas ista ferè forma concludat: Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum.

Q. 8. Quæ ratio est, cur CORDE HUMILI & contrito orare oporteat?

R. Quia (d) Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: necesse ergo est ut intimo paupertatis, indigentiae, miseriae & iniquitatis suæ sensu tangatur qui à Deo misericordiam obtenturus est. (e) Respexit in orationem HUMILIUM & non speravit precem eorum. (f) COR CONTRITUM, ET HUMILIATUM Deus non despicies.

Q. 9. Cur cum attenta devotione Deus orandus est?

R. Quia (g) spiritus est Deus, & eos qui adorant.

tant cum in spiritu & veritate oportet adorare: & certè res indecentissima est, in conspectu summæ Majestatis indiligentem esse, aliudque mente versare quàm res & tempus ferant. Ipsi Angeli supernæque virtutes ac potestates, tremantes Deo assistunt, & laudes concinunt: quid igitur nos facere convenit indignos peccatores, vilesque vermiculos in hac terra repentes? Curandum sedulo, ne contra nos divinum istud improprium verè intorqueri possit: (a) Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. (a) Matth. 15. 8.

Requirat porro attentionem, sive ultro, sive ex præcepto suscipiatur oratio, ita ut peccato non careat, nunc veniali, nunc mortali, qui ex proposito, vel negligentia evagatur. Quamquam multæ mentis evagationes, quæ oranti plerumque subrepunt, per antegressam piam intentionem ejus, faciliè excusentur.

Q. 10. Quomodo necessaria ista in oratione ATTENTIO comparanda est?

R. Vix fieri potest, ut inter vitæ hujus occupationes tam varias atque multiplices, omnes mentis evagationes in oratione devitentur: sed annitendum est, ne in eas animus sua sponte delabatur, aut aliunde abvectus, (b) libenter inhæreat. Quocirca (c) ante orationem animus præparandus est, partim quidem cavendo, ne rebus externis quibuscunque interdiu nimium dissipetur, sed quoad ejus fieri potest, è Divini Numinis præsentia numquam se subducatur: identidem autem brevibus aspirationibus sese in cælum erigat: partim

B. 4. verò.

(b) Aliquando oratio nostra sic tepida est, vel potius frigida, & penè nulla, imò omnino interdum ita nulla, ut neque hoc in nobis cum dolore aduertamus; quia si vel hoc dolemus, jam oramus. S. Aug. l. 1. ad Simplician.

(c) Ecclesi. 18. 21.

verò providendum, ne tanti momenti negotium quale est immensæ majestatis alloquium, temere unquam, vel ex arida tantum consuetudine, suscipiatur, aut peragatur.

Q. 11. Quare certa cum FIDUCIA orandum est?

R. Quia Deus O. M. id à nobis exigit, ut depulsa omni *hesitatione* ac fluctuatione, in omnipotenti benignitate ejus omne nostrum præsidium collocemus. Quare monet Apostolus Jacobus, ut qui voluerit impetrare, (a) *postulet in fide nihil hesitans.*

Q. 12. Cur cæteris omnibus adjungenda est *patiens in postulando PERSEVERANTIA*?

R. Quia sancta quadam importunitate delectatur Deus, & sæpè tantisper differt nos exaudire, ut fidem ac fiduciam exerceat, reporem & languorem corrigat, desiderium accendat, magis nos denique humiles, ferventes, vigilantes, & circumspectos reddat. (b) *Oporet ergo semper orare & non deficere*, quod duobus in Evangelio parabolis Dominus declaravit: altera (c) *vidua*, importunis sollicitationibus iniquum judicem ad justitiæ ministerium compellentis: altera (d) *amici*, in tempesta nocte postulatos ab amico panes, continuatis pulsibus, impetrantis.

Q. 13. Quid si comitibus jam recensitis oratio stipata fuerit, eritne certa & infallibilis impetratio?

R. Si quis in Christi nomine, corde humili & contrito, attenta cum devotione, certa que fiducia, & perseverantia, pro se postulet bonum aliquod *salutare*, plena & infallibilis est impetrandi certitudo: nam ipsa Veritas id di-ferte promittit his verbis: (e) *Amen, Amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

Hoc

Hoc tamen non ita intelligendum est, quasi semper concedat Deus id quod determinatè petebatur: sed cum sæpenumero (a) *quid* (a) *Rom. 8. 26.* *oremus sicut oportet* nesciamus, nonnumquam fit, ut vel tunc maxime nos exaudiat, cum minimè exaudire videtur; largiendo scilicet quod ad salutem futurum est longè utilius; quam quod petebatur.

CAPUT IV.

De SITU corporis, LOCO & TEMPORE orationis.

Questio I. Quis in oratione corporis situs servandus est?

R. In Cætu fidelium & oratione publica, servandus est mos Ecclesiæ, quæ nunc flexis genibus, nunc erecto corpore, Deum orat: & quidem iis diebus, quibus cum gaudio & alacritate animi Dominicam Resurrectionem recolit, diebus nempe Dominicis, totoque Paschali tempore, vetustissima consuetudo habet, ut stando præcipuè, preces publicæ peragantur, diebus autem luctui & penitentia deputatis, genua flectuntur, quod ille corporis situs humili supplicationi maxime congruat.

Cæterum & publicè & privatim, indecens corporis situs cavendus est, ne quis insultare potius Deo, quam supplicare velle videatur. Memores tamen esse oportet, quod etiam exterior compositio, ad excitandam fovendamque devotionem conducere possit; per se tamen, si à spiritu & veritate sejuncta sit, Deo placere non possit.

B. S. Q. 2da

(a) Jac.
2. 6.

(b) Luc.
28. 1.

(c) Ibid.
10. 2.

(d) Luc.
11. 5.

(e) Joan.
16. 23.

Vide etiam
Matth. 7.
7.
Luc. 11. 9.
& c.

Q. 2. Quis LOCUS orationis maxime proprius?

R. Is qui divino cultui singulariter est consecratus. Nam præterquam quod ex Ecclesiæ dedicantis precibus, major quædam hic sit impetrandi fiducia; hic insuper fideles, (a) quasi facto agmine, conveniunt, ut mutua devotioni suppetias ferentes, sanctam quamdam violentiam cælo inferant.

Vitandam interim ostentationem Salvator (b) monuit: cumque (c) totus orbis terrarum latiori sensu sit Templum Dei, ac præsertim (d) mentes fidelium Templum sint Spiritus Sancti, (e) nullus ad orandum locus ineptus est.

Q. 3. Quam à Christianis REVERENTIAM exigit locus sacer, id est, divino cultui dedicatus?

R. Exigit haud dubiè maximam, & vel idè tot tantisque cæremoniis Christianorum Tempia dedicantur, tantaque quotannis solemnitate dedicationis illius memoria celebratur, ut profunda erga loca ista reverentia fidelium animis imprimatur, iustusque omnis profanationis horror ingeneretur.

Hæc porro reverentia locis sacris debita, tria potissimum involvit. 1. *Preparationem*, (f) cum templum adeundum est, ut nempe animo tranquillo, casto, atque pacifico adeatur. 2. *Modestiam*, attentamque devotionem: quoties quis in eo versabitur, ut scilicet depositis tantisper occupationibus cæteris, quæ tunc omnes intempestivæ sunt, id agat: unicè quod agendum est, memineritque Templum haud aliud esse, quam domum orationis. 3. *Zelum*, in locis hujusmodi, quæ supremæ divini numinis Majestati consecrata sunt, condecorandis, & pro virili exornandis, ut decenti quadam majestati

re

te, congruentique rerum omnium ordine, ac modo, ad pietatem fideles ultro provocentur.

E contrario, omnia, quæ irreverentiam, aut profanationem continent, procul eliminanda sunt, atque imprimis, (a) strepitus & clamores.

2. Deambulationes & sæculares omnes actiones, quibus Tempia in fora quodammodo vertantur, aut plateas.

3. Inutilia & profana colloquia.

4. Super omnia providendum, ne hæc (b) abominatio irrepat, ut loca propitiacioni nostræ destinata, in scholam vanitatis, aut theatrum impudicitiae convertantur. (c) Domus mea domus orationis est; vos autem fecistis eam speluncam latronum. (d) Si quis autem Templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Vide Conc. VI. Prov. Mediol. sub S. Carolo Borrom.

Q. 4. Quo potissimum TEMPORE orandum est?

R. Apostoli Pauli jussio est: (e) sine intermissione orate: quod eo sensu intelligendum est, ut affectus devotionis in nobis jugiter perseverans, quantum per occupationes hujus vitæ mortalis licet, identidem, idque statim præcipuè temporibus, ad orationis actum prorumpat; quo fiet, ut divina in nobis charitas & pietatis studium augeatur, fervor Spiritus renovetur, tentationum vires debilitentur, & quotidiana nobis fragilitatis nostræ delicta, per immensam Dei clementiam condonentur.

Orationi nihilominus, nonnulli præ cæteris destinati sunt dies, Dominici scilicet, Festi atque Jejuniorum. Sed & diebus singulis, tria præcipuè tempora, orationi fide-

B. 6. lium.

(a) Ter-
will. in
polog. hæc
inquit, vis
Deo grata
est.
(b) Matth.
6. p. 1. 5.
& 6.
(c) Psal.
23. 1.
Act. 7. p.
48. 49. &
50.
(d) 2. Cor.
6. 16.
Ephes. 2.
19. & segg.
(e) 1. Tim.
2. 8. in
omni lo-
co.

(f) Gen.
22. 17.
Psal. 5. p.

(a) Trid.
Sess. 22.
Decret. de
observ. &
evit. in ce-
lebr. Miss.
(b) De h's
aliisque S.
Chrylost.
Dignâ sul-
mine sunt
hæc Hom.
24. in Act.
Vid. Ezech.
8. 6.
(c) Luc.
19. 46.
(d) 1. Cor.
3. 17.

(e) 1. Thess.
5. 17.
Vide etiam
Luc. 18. 1.
& Eccl.
18. 22.

(a) Psal. 118. *lium deputata sunt, (a) matutinum, meridi-
dium & vespertinum.*

Q. 5. *Cur tribus hisce temporibus manè, meridie, ac vespere, orationi præcipue incumbendum est?*

R. *Matutinum tempus, id à nobis exigit, ut è strato surgentes; de nocte feliciter transacta grates habeamus Deo, & imminentem diem, ipsius obsequio consecremus. & gubernationi commendemus.*

Adinimè ferendum est ut hæc à Christianis officia negligantur.

Meridies vero, cum refectiōi corporis id tempus tribui solet, hoc à Christianis postulat, ut quæ reparandis viribus apponuntur, animo & corpori salubria, Divini Numinis invocatione, reddantur, ubi autem precepta sunt, æquum est, ut largitas ejus indeficiens, sincera gratiarum actione laudetur.

Vespere denique, priusquam ad quietem ferisque componat, justissimum est, ut & de perceptis eo die beneficiis, agat Deo Largitori gratias, & de erratis, quæ instituto examine agnoverit, veniam deprecetur, & castam tranquillamque ab ejus præsidio noctem sagat impetrare.

Q. 6. *Cur publicè Ecclesiæ preces in varias diei notisque horas sunt distributæ?*

R. *Ut ita semper Divina Majestas laudetur & adoretur, ab iis præsertim, qui in sortem Domini vocati, illiusque servitio specialiter mancipati sunt, quorum potissimum munus est, (b) in lege Domini meditari die ac nocte. Hoc tamen & fideles ceteri, diebus saltem Dominicis, ac Festis, æmulari solebant primis Ecclesiæ sæculis. De Horis Canonicis infra ex professo paulo diffusius tractabitur.*

(b) Psal. 118. 2.

GA.

C A P U T V.

DE ORATIONE DOMINICA; ac de illius præsertim PRIMA PETITIONE.

Q. Uæstio I. *Quid Orationis Dominicæ nomine apud Christianos designatur?*

R. *Illæ precatōis formulæ, quæ ipsa Incarnata veritas, Christus Dominus noster, Discipulos suos (a) id expetentes docuit, ut remota gentilium loquacitate, paucis verbis comprehensum haberent, quidquid utiliter peteretur.*

(a) Matthe. 6. 9. Luc. 11. 2.

Q. 2. *Estne igitur inter omnes orationis formulas hæc una cæteris excellentior?*

R. *Est procul dubio præ cæteris omnibus longè excellentissima, dignitate, utilitate & brevitate. Dignitatem habet ab unigenito Filio Dei, æterna illa sapientia Patris, quæ eam sua auctoritate stabilivit. Utilitatem ex meritis ejus, qui nos eam docuit, Mediatoris & Redemptoris nostri Jesu Christi Filii Dei, cujus non tantum nomine, sed & verbis orantes, fieri non potest quin à Patre exaudiamur. Brevitate demum sua, in septem petitionibus completitur quidquid pro obtinendis bonis, vel avertendis malis, à Divina munificentia salubriter peti potest. Quatuor prioribus, bona tum æterna, tum temporalia postulamus: tribus postremis, mala quælibet deprecamur.*

Unusquisque hinc facile statuet, Divinam hæc Orationis formulam, Christianis omnibus debere esse familiarissimam, quippe quam (b) Tertullianus *breviarium Evangelii* non immerito nuncupavit, & de qua (c) S. Cy-

(b) Lib. de Orat. (c) de Oratione Dom.

præ-

Cyprianus scripsit : „ aliter orare non modo-
„ ignorantia, sed & culpa est.

Q. 3. *Satisne est illius verba tenere, ut me-
moriter recitari possint?*

R. Nullo modo : sed providendum est, ut
præter verba, ipse quoque (a) verborum
sensus accuratè teneatur, ut ex intellectu
nascatur affectus, neque unquam sine sincera
animi devotione proferatur. Quocirca ne-
cesse est, ut singula ejus verba peniculatoriùs
expendantur.

Q. 4. *Quid igitur nobis innuit illa Domini-
ca Orationis præfatio : PATER NOSTER,
QUI ES IN COELIS?*

R. His verbis ingeneratur nobis petendi
impetrandique fiducia, cum Patrem nuncu-
pamus eum à quo beneficia postulamus. Si-
mul in memoriam revocatur illa ineffabilis
Dei bonitas, qua Pater noster dici & esse
vult, rerum omnium Creator omnipotens,
ille qui nullius rei indigens, sola naturæ
sue Majestate & gloria felicissimus est.

Q. 5. *Quo sensu Deum Opt. Max. hoc loco
Patrem nostrum appellamus?*

R. Partim quidem ob (b) creationem,
qua nos ad imaginem & similitudinem suam
à se conditos, indefinenter providentia su-
stentat.

(a) Orationem Dominicam, explicant *Tertull. lib. de orat. S. Cyprian. tract. Speciali de orat. Dom. san-
elegantissime. S. Cyrill. Hierosol. Catech. 5. mystagog. S. Chrysost. hom. de orat. Dom. item in cap. 6. Matth. S. Hieron. in Matth. S. Augustin. Epist. 121. nunc
130. ad Probam, cap. 11. Item lib. 2. de Serm. Dom. in monte, & Enchirid. cap. 115. &c. S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 9. &c. quos vide si uberiores explicatio-
nem desideras.*

(b) Hæcinereddito Domino popule stulte & insipientis? numquid non ipse Pater tuus est, qui possedit, & se-
sit, & creavit te? *Deuter. 32. 6.*

sistentat, gubernat ac dirigit; partim verò ac
præcipuè ob (a) adoptionis illud ineffabile
beneficium, quo nos gratuita per Jesum
Christum misericordia (b) per lavacrum re-
generationis in filios suos assumpsit, ut si-
mus secundum spem hæredes regni ejus, co-
hæredes autem Christi.

Q. 6. *Cur verò cum singulariter quisque oramus,
Patrem nostrum potius, quam meum dicimus?*

R. Ut in spiritu charitatis & communio-
nis Sanctorum orare nos meminerimus, non
de propria dumtaxat, verum etiam de alie-
na salute solliciti. Admonentur etiam qui
secundum sæculum (c) aliis disiores, aut ge-
nere clariores sunt, cum Christiani facti fue-
rint, non extolli adversus pauperes atque
ignobiles, cum simul in dies dicant Deo :
Pater noster : quod isti verè ac piè dicere ne-
queunt, nisi se horum Fratres esse sincerè
ac libenter agnoscant.

Q. 7. *Cur cum ubique sit Deus, hic in Cœ-
lis esse potissimum dicitur?*

R. Tameñ majestate & potentia cælum &
terram Deus (d) impleat, specialiter tamen in

(a) 1. Joan. 3. 1.

(b) Tit. 3. 7.

Rom. 8. 17.

14. 15. 16. & 17.

(c) Act. 10. 34.

(d) Jerem. 23. 24.

(a) Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut
Filius Dei nominemur, & simus. 1. Joan. 3. 1.

(b) Quicumque enim Spiritus Dei agnoscitur, ii sunt
Filius Dei. Non enim accepistis Spiritum servitutis, te-
ram in timore : sed accepistis Spiritum adoptionis fi-
liorum, in quo clamamus : Abba (pater). Ipse enim
spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus
Filius Dei : si autem filii, & hæredes : hæredes quidem
Dei, co-hæredes autem Christi : si tamen compatimur,
ut & conglorificemur. Rom. 8. 17. 14. 15. 16. & 17.

(c) In veritate comperi, quia non est personarum
acceptor Deus : sed in omni gente, qui timet eum,
& operatur justitiam, acceptus est illi. Ita Petrus
post. Act. 10. 34. & 35.

(d) Numquid non cælum & terram ego impleo?
dicit Dominus? Jerem. 23. 24.

calis eum esse dicimus, tum quia hæc est excellentissima universi portio, ubi & supremum gloriæ suæ thronum constituit, & thesauros benignitatis suæ electis amicis felicissima profusione communicat; tum etiam ut memores, Patrem Patriamque nos habere cœlestem, (a) ab hujus exilii peregrinatione ad illam sempiternæ habitationis nostræ civitatem desideria nostra transferamus, ut unâ cum Apostolo verè possimus dicere: (b) nostra jam conversatio in calis est.

(a) Hebr. 13. 14.

(b) Philip. 3. 20.

Q. 8. Quid postulamus prima illa petitione: SANCIFICETUR NOMEN TUUM?

R. Perimus, ut Deus, qui natura sua inviolabiliter sanctus est, ita ut illius sanctitati, quæ undequaque infinita est, accedere nihil possit, nihil decedere talis quoque à nobis agnoscatur: ut numquam nostra perveritate spernatur, sed ab omnibus hominibus modis omnibus colatur, adoretur, ac diligatur.

Paucis itaque hisce verbis, infidelitatis, hereseon, schismatum, blasphemiarum, cætorumque criminum abolitionem, veram deinde penitentiam, vitam Deo dignam, perseverantem in divina voluntate famulatum, atque indefinentem in virtute profectum, nobis aliisque postulamus.

Q. 9. Quæ debet esse animi nostri dispositio, ut hanc orationem, ea qua par est sinceritate, proferamus?

R. Summus in nobis debet esse horror blasphemie, perjurii, cætorumque criminum, quibus divini nominis majestas profanatur: ingens deinde sollicitudo, ut quod lingua loquitur, cor & vita confirmet; dum tales quisque

(a) Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Hebr. 13. 14.

que mores exhibet, qui per se in Dei gloriam tendant, cæterosque ad illius cultum & obsequium provocent. (a) Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum, qui in calis est. (a) Matth. 5. 16. Vide Isai. 29. 23.

CAPUT VI.

De secunda petitione: ADVENIAT REGNUM TUUM. Item de Tertia: FIAT VOLUNTAS TUA, SICUT IN COELO ET IN TERRA.

Questio I. Quotuplex Dei Regnum in Scripturis Sacris reperitur expressum?

R. Triplex: ac 1. quidem Regnum naturale, quod omnipotenti rerum omnium Creatori prorsus necessario competit in res, quas condidit, atque hoc sensu agebat David: Regnum tuum, Regnum omnium seculorum.

Psal. 144. 13.

2. Regnum Gratiæ, quo per fidem, spem & charitatem regnat Deus in animis iustorum, dicente Salvatore: Regnum Dei intra vos est: Apostolo exponente: Regnum Dei est justitia, & pax & gaudium in Spiritu Sancto.

Luc. 17. 21. Rom. 14. 17.

3. Regnum gloriæ, felicissimum illud & pacatissimum, in quo peccato mortisque destructis, (b) erunt omnes inimici Christi scabellum pedum ejus, eritque electorum omnium securissima immortalitas. De hoc regno à Salvatore dictum est: (c) Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum: atque in extremo illo die Electis dicetur est: (d) Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis REGNUM à constitutione

(b) Psal. 109. 2. Hebr. 10. 13. (c) Matth. 7. 21. (d) Matth. 25. 34.

mun.

mundi: Esuriri enim & dedisti mihi manducare &c.

Q. 2. Quodnam horum trium petitur advenire, per hæc verba: Adveniat regnum tuum?

R. Præcipue tertium; nam primum, quod Deo essentialiter proprium est, frustra peteretur: secundum vero tertia petitione postulatur. Hic ergo desideramus regnum istud stabile ac perenne, quod nullus ultra metus, nulla unquam sollicitudo perturbat, in quo Deus est

(a) 1. Cor. 15. 28.
(b) In Psal. 118. Serm. 20. num. 1.
(c) Psal. 23. 9. & 109. 1.
(d) Matth. 25. 32.

(a) Omnia in omnibus. Et quidem convenientissimè, ut (b) S. Augustinus monet, nunc omnium Christianorum vora in secundum illum & gloriosum Christi adventum tendunt, sicut ante Verbi Incarnationem omnium Sanctorum desideria in primum Christi adventum ferebantur.

Q. 3. Sed quid opus est petere, ut hoc Dei Regnum adveniat, cum tempore à divina providentia constituto certissime sit adventurum?

R. Regnum quidem illud certo adveniet tempore præstituto, sed non omnibus felix ac desideratum adveniet. Qui enim vitio suo participes ejus non erunt in gloria, hi miserranda funesteque necessitate, eidem Dei regno perpetuo subicientur (c) in supplicio. Postulat igitur unusquisque, ut à Dei clementia letum sibi felixque obtingat, ne inter (d) rejectos hædos, verum inter electas oves, in supremi judicii diem locum inveniat.

Est porro regnum Dei unicuique tam vicinum, quam vita ejus postremus dies; nam talis quisque in extremi judicii die comparebit, qualis ex hac vita migraverit.

Q. 4. Qualis animo nostro cogitatio observari debet, cum hanc orationem proferimus?

R. Vitam hanc mortalem non aliud esse quam brevem transitum ad aeternitatem, quæ vel.

vel Dei munere felix, vel culpa nostra futura est infelix; momenta proinde singula, preciosissima esse Dei dona, quibus felicitatem nunquam finiendam liceat adipisci, si regnum cupiditatis magis in dies in nobis destruentes, ad Regnum illud gratiæ & gloriæ indefinenter desiderio anhelemus.

Q. 5. Quam Dei voluntatem fieri petimus petitione tertia: FIAT VOLUNTAS TUA?

R. Illam præcipue, quæ quid velit à nobis fieri, iubendo & prohibendo manifestat, quæ voluntas signi (a) dici consuevit: nam licet ea voluntas beneplaciti, quæ antecedens dicitur, ab hac petitione non excludatur: illa tamen quæ consequens nominatur, quæ nempe Deus absoluto proposito quidpiam decernit fieri, infallibilem habet efficientiam, & frustra peteretur impleri.

Q. 6. Ut quid hoc petimus, cum nostri arbitrii sit divina præcepta servare?

R. Sic demum arbitrii nostri est divina præcepta servare, si auxilio gratiæ suæ Deus aspiret, imbecillitatem ergo nostram & insufficienciam, magnamque ad malum pronitatem agnoscimus, ac idcirco Dei auxilium imploramus, ut ipso præveniente, protegente & adjuvante, sanctissimæ voluntati ejus per omnia nos subdamus, operantes bona, & mala devitantes, ut jam non ultra sectemur concupiscentias carnis, voluntatem propriam, aut.

Vide Thom. 2. p. 1. Sect. 1. cap. 23. q. 7.

(a) Voluntas signi, quintuplex in Deo poni solet, prout hoc versu exprimitur: Præcipit, ac prohibet, permittit, consulit, implet. Id est præceptum, prohibitio, permissio, consilium, operatio.

De voluntate Dei antecedente & consequente, Vide S. Thom. 1. p. 9. 19. art. 6. ad 1. De voluntate signi, ibid. art. 11. & 12.

aut suggestione satanae, sed ad Dei nutum ac beneplacitum omnes affectus nostros componamus.

Q. 7. Nonne in omnibus quoque rerum quarumcumque eventibus divina voluntati nostrae subdenda est?

R. Est prorsus, atque id ipsum hoc loco postulamus, ut supremæ illi providentiæ, æque in adversis ac in prosperis, libenti animo nos submitramus, plenissimè persuasi, Deum O. M. nihil nobis evenire velle, quod non sit iustum, sanctum atque optimum.

(a) Vide lib. Job, primis præsertim capitulis.

(a) Hujus rei celebratissimum exemplar in patientissimo Jobo Sacra Scriptura proposuit, qui non modò possessionibus, quas habebat amplissimas, repente ad extremam usque paupertatem exutus, verum etiam numerosa sobole uno penè temporis momento orbatus, in has gratiarum actionis voces erupit: (b) Sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum.

(b) Cap. 1. vers. 21.

Q. 8. Quæ ratio est, cur hæc verba adjecta sint: SICUT IN COELO ET IN TERRA?

R. Verbis istis obedientiæ modum formamque postulamus, ut quemadmodum beati in cælis Angeli & homines sponte & alacriter, atque ex amore, divino Numini in omnibus obsequuntur; ita nos, etiamnum in terris militantes, promptè & ex animo Dei iussa exequamur; non adequantes quidem, sed æmulantes supernorum civium alacritatem.

Vocat verò nos Dominus ad exemplar celestem, quod de iis ne suspicio quidem iniquitatis haberi possit: ut à pessimo multorum more nos revocet, quo, cum de servandis Dei præceptis agitur, ad mortales homines officii sui immemores ac prævaricatores,

tores, oculos convertentes, delinquentium multitudine se tuentur; quasi multitudo operantium iniquitatem, non peccati sic aggravatio, sed transgressionum excusatio.

C A P U T VII.

De quarta petitione: PANEM NOSTRUM QUOTIDIANUM DA NOBIS HODIE. Item de quinta: DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS.

Q. Uæstio 1. Quid PANIS nomine quarta petitione postulamus?

R. Hebræa phrasi, Panis nomine intelliguntur ea omnia, quæ ad vitam tuendam ac sustentandam sunt necessaria; at illa præcipuè hic postulatur, quæ ad vitam animæ promovendam pertinent, nimirum verbum Dei, sacrosanctum Domini Corpus, cæteraque salutifera Dei dona, quæ ad benè beatèque vivendum, pascunt, confirmantque hominem interiorem.

Duobus itaque modis panis iste, quem flagitamus, à Sanctis Patribus sumitur, sive pro necessitate victus corporalis rerumque temporalium sufficientia, sive pro necessitate spiritualis alimonie.

Q. 2. At cur Panis potius quàm alterius rei nomen expressum est?

R. Tum quia more sacris Litteris usitato, Panis nomine universa præsentis vitæ necessaria continentur: tum quia panis, alimentum ut simplicissimum, ita maxime necessarium, præ-

cæte-

cæteris aptus est nos monere, ut ex rebus hisce terrenis, sola quæ necessaria sunt appetamus, & juxta Apostoli monitum, (a) habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti simus.

(a) 1. Tim.
6. 8.

Q. 3. Cur quisque etiam privatim orans, nostrum potius quam meum dicat?

R. Ut fraternæ charitatis memoret, suam quoque ad alios curam proferat, & quæ à Dei benignitate munera perceperit, noverit non esse sibi soli avare retinenda, sed larga manu cum egentibus communicanda.

Q. 4. Cur Panem quotidianum petimus?

R. Quia quotidianæ necessitates nostræ quotidiana Dei subventionem indigent. Præterea hac voce quotidianum, una cum postrema hodie, admonentur Christiani immodicam temporalium futurarumque rerum sollicitudinem à se abdicare, totamque curam transferre in Patrem illum cælestem, qui & (b) corvorum pullos nutrit & cætera animata sustentat.

(b) Psal.
146. 9.
Matth. 6.
v. 26. &
seqq. Psal.
54. 13.
Vide S. Th.
2. 2. 9. 55.
art. 6. & 7.

Q. 5. Ergone omnis temporalium rerum sollicitudo Christianis est interdicta, ita ut in otio & desidia vita illis sit transigenda?

R. Minimè verò: anxiam dumtaxat illam ac dissidentem de divina providentia sollicitudinem auferre à nobis Salvator voluit, cum vetuit ne in Crastinum solliciti simus. Munus quisque suum cum pace & tranquillitate animi exequi debet, securus de paterna Dei providentia, cui inniti debet omnis humanus labor & industria: (c) aperit enim manus suam & implet omne animal benedictione: (d) nisi verò Dominus edificaverit Domum, in vanum laboraverunt qui edificaverunt eam.

(c) Psal.
144. 16.
(d) Psal.
126. 1.

Q. 6. Etiamne opus est, ut qui divitiis opibusque abundant, in dies dicant Deo: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?

R. Est

R. Est plane opus, ut omnes, nemine dempto, se Dei mendicos esse, illiusque nutu non minus temporalia quam spiritualia bonis dispensari agnoscant. Postulare igitur debent etiam divites, non ut habere incipiant; sed ne habere desinant quod jam habent; nam ubi supremæ Providentiæ visum est, à summa opulentiæ ad extremam pauperatatem velox pronusque est transitus, id quod ipso eventu sæpenumerò comprobatur est.

Q. 7. Quid in petitione quinta DEBITORUM nomine, quæ dimitti petimus, significatur?

R. Ex Evangelio S. Lucæ: (a) liquido patet debitorum nomine peccata intelligi, cum in Oratione Dominica pro debitoribus (qua voce Matthæus usus est) disertè peccata expresserit. Ceterum peccata vocantur debita, quia Divinæ justitiæ obstringunt hominem, debitoremque constituunt poenæ vel in hoc sæculo, vel in futuro persolvendæ.

(a) Cap.
11. v. 4.

Q. 8. Quid igitur hac quinta petitione postulamus?

R. Ut quidquid in dies delinquimus, id sua clementia condonet, deleat, & expurget Deus.

Q. 9. Heccine Oratio à justis quoque in dies recitanda est?

R. Est omnino: nam sine levibus saltem offensis hæc vita non ducitur, (b) in multis enim, Jacobo Apostolo teste, offendimus omnes. Agnoscere itaque debent omnes se peccatores esse, & Divina per Jesum Christum misericordia quotidie indigere; alioquin, (c) Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus & veritas in nobis non est, inquit Joannes Apostolus.

(b) Jac. 3. 2.
Prov. 24.
16.

(c) 1. Joann.
1. 8.

Q. 10. Quid innuunt verba huic petitioni adjuncta: SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS?

R. Con-

R. Conditionem nobis exhibent, qua peccatorum veniam à Deo impetrare oporteat, si nimirum & nos ipsi condonemus offensas iis à quibus læsi sumus; alioquin firma stat sententia Salvatoris: (a) *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester Cælestis dimittet vobis peccata vestra.*

De debitis pecuniariis remittendis propriè & ad litteram hic non agitur. Exigi illa possunt ab iis qui solvendo sunt; sed & in his exigendis singulariter cavenda est duritia & immisericordia.

Q. 11. Quo pacto autem oportet aliis dimittere debita, ut à Deo nobis dimittantur nostra?

(b) Matth. 18. 35. R. Dimittere oportet (b) ex animo, ita ut irrogata nobis injuria pro infecta habeatur, omnisque animi rancor & indignatio supprimatur; quod tum maximè faciendum est, cum qui injuriam fecit, culpam agnoscat, & veniam deprecatur. Res quidem ardua inimicos diligere, sed Christianis propria, quibus & (c) exemplum Christi propositum est, & (d) promissio facta, ita fore eos filios Dei. Patri suo similes, qui solem suum oriri facit super bonos & malos. Qui porò duri & in vindicandis injuriis obstinati sunt, hi seridè cum animo suo repugnant hæc Spiritus Sancti verba: (e) Homo homini reservat iram, & à Deo quaris medellam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Ipse cum caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius?

(c) Luc. 23. 24.

(d) Matth. 5. 45.

(e) Eccl. 28. 3. 4. & 5.

CAPUT VIII.

De sexta petitione: ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM: item de septima: SED LIBERA NOS A MALO.

Q. Uæstio I. Quid in sexta petitione TENTATIONIS nomen denotat?

R. Illam hominis vexationem, qua variis modis ad deserendam justiciam, Deique legem violandam instigatur. Quod quidem extrinsecus fit, & intrinsecus.

Q. 2. Quomodo extrinsecus?

R. Extrinsecus hominem tentat diabolus, tum per se, tum per impios, suo obsequio mancipatos, dum arduam divinæ legis difficultatem insinuat: dum nequitiam docet, suadetque: dum perversa sensibus mentibusque exempla objicit; denique dum vasis suggestionibus prava in animis desideria multipliciter excitare contendit. Quare meritò dictum est ab Apostolorum principe Petro: (a) *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* (a) 1. Petr. 5. 8. Ephes. 6. 12.

Q. 3. Unde tentamur intrinsecus?

R. Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus, inquit (b) Jacobus Apostolus. Est scilicet in nobis ex originali culpa somes peccati, qui ad agonem in ipsis quoque baptizatis remanet. Hic ad immoderatas quidem sensuum voluptates nos præcipue in-

(b) Cap. 1. 14.

(a) Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem; sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tentorum harum, contra spiritualia nequitia, in cælibus. Ephes. 6. 11. & 12.

Danes, Tom. II.

inclinat, sed tamen omnes anime vires ita pervasit atque infecit, ut ad reliqua etiam vicia non parum inde propensi simus. Ita verissime dictum est: (a) *Militia est vita hominis super terram.*

(a) Job 7.
1.

Q. 4. Etiamne DEUS hominem tentat?

R. Si tentationis nomen eo modo sumatur quo jam explicatum est, nefas est cogitare, sic à Deo optimo ac benignissimo, cui (b) odio est impius & impietas ejus, tentari hominem. (c) Nemo ergo cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur, inquit Jacobus Apostolus; nam inviolabili isti sanctitati non minus adversum est ad malitiam tentando provocare, quam provocari.

(b) Sap.
14. 9.

(c) Jac. 1.
13.

Q. 5. Quo sensu igitur subinde in Sacris Literis tentasse Deus legitur?

R. Non alio, quam quod virtutem hominis, fidem atque constantiam, non sibi, sed aliis, eventu ipso fecerit manifestam; sic (d) tentasse Abrahamum dicitur, cum illi imperavit, ut Isaacum filium unigenitum atque charissimum, sibi immolaret: quod Dei præceptum, ubi pius ille Patriarcha animo promptissimo implendum suscepit, palam facta est orbi, & in exemplum proposita, fides ejus & obedientia.

(d) Genes.
22. 1.

Q. 6. Quis ad hujus petitionis sensum in tentationem induci dicitur?

R. Is qui pravæ suggestioni, aut delectationis consensum præbet, atque succumbit; tribus quippe gradibus docente (e) S. Gregorio Magno, ad peccatum duemur, suggestionem, delectationem, consensu. Ut suggestionem non patiamur, in nostra plerumque non est potestas: delectationem, mox ut exorta fuerit, reprimere, Deo juvante possumus & debemus; ita saltem ut consensum non præbeamus.

(e) Hom.
14. in Evangelio.
Vide etiam S. Aug. lib. 1. de serm. Dom. in monte, cap. 23. & lib. 12. de Trinitate, cap. 12.

Q. 7.

Q. 7. Quid igitur postulamus hac sexta petitione?

R. Infirmitatem nostram divinique auxilii necessitatem agnoscentes, petimus, ut si periculosa tentatio ingruat, eam nos divina gratia fulci superemus. Tunc itaque Deus in tentationem inducere dicitur, quando justo judicio speciale illud auxilium gratiæ suæ subtrahit, sine quo tentatio non superabitur.

Q. 8. Quenam inter ceteras juventuti maxime formidanda tentatio est?

R. Illa, qua pudicitia & castitas oppugnatur; nam, teste (a) S. Hieronymo, ignita luxuria jacula adversus adolescentiam prima sunt arma dæmonum. Norunt hi scilicet, quam difficile emergat, qui huic luto semel immer-sus est. Atque eo major esse debet omnium sollicitudo, ne innocentes animi hujus tentationis pestifera labe corrumpantur.

(a) S. Hieron. Epist. ad Eustoch.

Nulla quoque clericis hac una tentatione periculosior est, quia nusquam lapsus foedior, nusquam tanta pusillorum offensio ac scandalum, nusquam operosior emendatio.

Q. 9. Quibus armis isthæc tentatio repellenda est?

R. Principiis fortiter obstandum est, (b) cum humilitate, divini auxilii fiducia, sobrietate & abstinencia, omniumque illecebrarum & occasionum fuga. Certa victoria spes est, si quis suis ipse viribus diffusus, totam in omnipotenti Dei protectione & auxilio fiduciam collocet.

(b) Vide infra explicat. sexti Præcepti Decal. & Ps. 136. 9.

Q. 10. Quid postulamus petitione septima, SED LIBERA NOS A MALO?

R. Pe-

(b) Beatus qui tenebit, & alligat parvulos tuos ad Petram, Psalm. 136. 9. Petra autem erat Christus. 1. Cor. 10. 4.

R. Petimus, ut hujus sæculi calamitatibus, quibus exercentur etiam pii, non sinat nos Deus perdi & everti cum impiis, sed ut benignitate sua nos liberet, quatenus salutem nostram congruit, atque ab omni malo, cum corporis, tum animæ, sive in hac vita, sive in futura, propitius tueatur.

Agnoscamus ergo bonorum everfiones, exilia, bella, famem, pestem, (a) ceterosque morbos atque miseras sine speciali Dei providentia, iustoque iudicio nemini evenire: neque ea aliter deprecamur, nisi quatenus à consequenda salute non vitio nostro impediunt.

Q. 11. Cur totam hanc precationem concludimus voce AMEN?

R. Vox illa Hebræo sermone asseverationem continet, & in fine orationis desiderium ac fiduciam, ut idem sit ac si dicatur: fiat, sive fiet quod petitur: proinde dum ea hoc loco utimur, nostrum in orando desiderium renovamus, simul & impetrandi fiduciam testificamus, tum propter Christi, qui non fallit, promissionem;

(b) Petite, inquit, & dabitur vobis: tum propter Patris erga nos immensam clementiam, & propensam in omnes misericordiam, ut hinc Joannes dixerit: (c) Quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audies nos.

(a) Vide Amos 3. 6. & intellige de malo pœnz, non culpæ.

(b) Matth. 7. 7.

(c) 1. Joan. 5. 14.

C A P U T IX.

De SALUTATIONE ANGELICA.

Quæstio I. Quæ hujus Salutationis, & precationis origo est?

R. Tres partes complectitur hæc Precatio. Prima originem habet ab Angelo Gabriele, qui à Deo

à Deo missus ad Mariam Virginem, nuntiaturus Dominicæ Incarnationis mysterium, his eam verbis affatus est: (a) Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. 28.

Secunda pars desumpta est ex verbis Elisabethæ matris Joannis Baptistæ, quæ, cum à Mariæ cognata sua videretur, Divini Spiritus afflatu, matrem Domini sui agnovit ac venerata est, dicens: (b) Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. (b) Luc. 1. 42.

Tertia pars, quæ dignissimæ Matris invocationem continet, ex usu Ecclesiæ & (c) antiqua Fidelium devorione profluxit. (c) Precipue invocantur inva-

Q. 2. Quis primæ partis sensus est, AVE MARIA, GRATIA * PLENA, DOMINUS TECUM?

R. Hæc angelicorum verborum res est atque sententia: gaude & exulta, dignissima Virgo, quod Divinæ munificentie largitate, gratiæque ubertate præventa, Deo rerum omnium Domino singulariter accepta, & intima unione conjuncta sis.

Q. 3. Quid sibi vult secunda pars: BENEDICTA TU IN MULIERIBUS, ET BENEDICTUS FRUCTUS VENTRIS TUI?

R. Hoc nempe indicat: Sanctissimam hanc Virginem, præ cæteris omnibus mulieribus, inusitatos Divinæ dilectionis effectus percepisse, cum à (d) veteri maledicto immunis, fem-

C 3 per. 3. 16.

* Benè gratia plena, quia cæteris per partes præstatur. Maria vero se tota simul infudit gratia plenitudo. Serm. de Assumpt. B. M. V. apud Hieronym. Tom. 9. Plenus Christus gratia, tamquam fons, in quo scaturit & stagnat gratia, & in omnes homines, sicut ex capite in membra derivatur. Plena Christi Mater, tamquam fons proximus fluvius, qui est minus quam fons aqua habet, pleno tamen fluit alveo. . . . Plenus Stephanus (Act. 6. 8. & c. 7. 55.) tamquam titulus &c. Maldonat. in cap. 1. Luc. num. 26.

perque illibata, sine dolore concepit, gestavit & peperit Filium, qui sicut in tempore est homo, ita ab æternitate est Deus.

Q. 4. Quid potissimum cogitare nos conveniat, cum hanc Salutationis partem recitamus?

R. Grata animi recordatione venerari oportet ineffabile Dominicæ Incarnationis Mysterium, quod olim pro nostra salute in hujus Virginis utero Divina virtute peractum est.

Q. 5. Quid sibi volunt verba sequentia: SANCTA MARIA, MATER DEI, ORA PRO NOBIS PECCATORIBUS, NUNC ET IN HORA MORTIS NOSTRÆ?

R. Mariam supremæ dignitatis titulo venerantes, MATREM DEI dicimus, quod ejus Filii Mater sit, qui non tantum Homo, sed simul Deus est.

Persuasi deinde, potens esse illius apud Deum Patrocinium, quam tanto ipse favore dignatus est, nec dubitantes, quin sanctissima Christi Mater, benignissimæ quoque erga nos Matris partes gerat, intercessionem ejus cum fiducia imploramus, ut nos variis peccatis obnoxios, quovis tempore protegat: ac præcipue in hora mortis, quando & periculosior est conflictus, & æternitatis alea jacienda est.

Q. 6. Etsi ordinata Fidelium devotio, qua ad honorem Virginis Matris, precationem Anglicam una cum Oratione Dominica certo numero aliquoties repetunt, quod Rosarium, aut Psalterium Virginis vocant?

R. Est utique devotio jam pridem salubriter instituta, arque à Beato Dominico propagata, cum omnibus, tum rudioribus præfertim utilis, ut præcipua vitæ, mortis & glorificationis Christi mysteria recolant. Nam cum quindecim decades Psalterium Virginis complectatur, prioribus quinque totidem gaudia sanctissimæ

Matris accommodata sunt, quibus illa ex his quæ circa humanam Christi naturam contigerunt, affecta fuit, nimirum Annuntiatio Dominicæ Incarnationis, Visitatio Elisabethæ, Nativitas Domini, Oblatio Christi in templo, Inventio pueri Jesu inter Doctores.

Decadibus quinque sequentibus, memoria celebratur quinque mysteriorum passionis Christi, quæ sunt: Oratio & captivitas Domini, in horto: Flagellatio: Coronatio: Passio Crucis: Dolores in cruce tolerati.

Postremis quinque Decadibus recoluntur quinque mysteria gloriosa, quæ post Christi Domini mortem consecuta sunt, videlicet: Resurrectio Domini: Ascensio ejus in cælos: Adventus Spiritus Sancti in Discipulos: Assumptio Virginis Deiparæ: ac denique in cælesti vita gaudium ejus sempiternum.

Horum mysteriorum FRUCTUS, repetita hac oratione, rectè & salubriter à Deo per intercessionem Virginis Matris postulatur.

Q. 7. Cur manè, meridie ac vesperi campanæ pulsus ad salutationem Anglicam Fideles excitantur?

R. Id eo præcipuè intuitu laudabilis usus instituit, ut iis diei temporibus gratiam in nobis Dominica Incarnationis memoriam renovemus, cum tanta sit illius beneficii magnitudo, ut perpetuè ob oculos versari debeat hominibus verè Christiano. Hinc ea partim Ecclesiæ, partim Evangelii verba, una cum precatione Angelica, recitantur: Angelus Domini nuntiavit Mariæ, & concepit de Spiritu Sancto. Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Subjungitur denique Oratio, qua Dominicæ Incarnationis fructus postuletur: Gratiam tuam quaesumus Domine mentibus nostris infunde.

funde, ut, qui Angelo nuntiante Christi Filium Incarnationem cognovimus, per Passionem ejus & crucem ad resurrectionis gloriam perducamur, per eundem Christum Dominum nostrum. Amen. De veneratione B. Mariæ Virginis, Festivisque diebus in eam rem institutis; vide infra latius, Parte 3a. cap. 32.

CAPUT X.

DE HORIS CANONICIS.

Questio 1. Quid intelligitur nomine Horarum Canoniarum?

R. Usu pridem recepto, nomen istud designat publicas quasdam preces, certo ritu, ordine ac modo, horis tam diurnis, quam nocturnis, juxta sacrorum CANONUM præscriptum, ab Ecclesiasticis personis, totius Ecclesiæ nomine, ad Deum persolvendas.

A designatis per SS. Canones psallendi precandique horis, horarum Canoniarum nomen derivatum est. Res eadem ab obligatione personis Ecclesiasticis imposita, officium Ecclesiasticum vocari consuevit. Sæpe etiam (a) divinum, quia ad Dei cultum primario institutum est, & ad eundem solum puramente referendum. Variis etiam nominibus aliis horarum preces reperiuntur expressæ: Psalmodia, vel hymnodia divina, cursus divinus, vel Ecclesiasticus, agenda, græcis canon, synaxis passim apud Cassianum, alibi collecta, nonnumquam (b) missa, denique apud S. Benedictum (c) opus Dei crebro nominantur.

Q. 2. Quæ est earum origo & antiquitas?
R. Deorum spirituum ordines, ab exordio

(a) Cap. dolentes de celibr. Aliss. &c.

(b) Conc. Agath. c. 30.
(c) Regul. c. 4. & 47.
Jerem. 48.
12a.

temporis exemplum præbuerunt in cælis, quod homines imitarentur in terris; undè dubitari nequit, quin quotquot unquam fuerunt pii homines, tam sub lege naturæ, quam sub lege mosaica, certa sibi tempora delegerint, quibus Deum creatorem suum laudarent in dies, & precarentur.

A Veteri testamento ad novum pia observatio transit, certoque statui potest, psalmodiam Horasque Canonicas, si rem ipsam & substantiam spectes, simul (a) exortas esse cum Ecclesia Christiana, easque ab Apostolica traditione ad nostra usque tempora pervenisse.

Non tamen unus semper & ubique fuit earum numerus, ordo modusve, aut psallendi ritus, non eadem semper obligatio. Verustissimorum interim sæculorum clerici, cum essent omnes certæ Ecclesiæ adscripti, ejusdemque servitio mancipati, quotidiano, quod in ea fiebat, officio erant obstricti; (b) à quo si abesse cogèrentur, constaret privatim persolvere solitos, quod una cum aliis publicè præstare non poterant. Constat etiam ante medium (c) sæculi sexti, ætare scilicet S. Benedicti, septem horas canonicas, eo fere modo quo hodiè, fuisse usitatas. Eodem sæculo putantur Pelagius I. aut II. legem statuisse, qua clerici horarias preces septies in die persolvere cogèrentur, ita ut quod antiqua jam tum consuetudine servabatur, lege deinde lata perpetuo in Ecclesia ille jussit observari. Unde & post hæc tempora in Conciliis & scriptoribus Ecclesiasticis frequens reperitur mentio septem horarum.

(a) Const. Apostol. l. 8. c. 24. & 34. Tertull. de Jejun. cap. 10. & 11. S. Cypr. d. Orat. Domin. S. Hieron. Ep. ad Eustoch. S. Aug. Ep. 55. olim 119. cap. 18. V. de Baroni. ad an. 34. num. 251. & ad an. 602. & num. 24.

(b) Vide Conc. Carthag. IV. Can. 49. Constitut. Apost. l. 8. c. 34. S. Basil. in Reg. c. 101. 7. &c.
(c) Obiit S. Benedictus circ. an. 543. Vido Regula cap. 6.

rarum canonicarum. Pius V. in Bulla Bre-
viario Romano præfixa ait, divini officii for-
mulam pie ac sapienter ac summis pontifici-
bus, præsertim Gelasio ac Gregorio primis
fuisse constitutam; à Gregorio autem VII. re-
formatam; prout & postea sæpe factum est,
& adhuc forsitan fieri posset.

Q. 3. In quot & quenam tempora ex an-
tiquo usu preces publicæ sunt distributa?

R. Horarum canonicarum officium duplex
est, nocturnum & diurnum. Istud in (a) tria
noctis tempora, seu vigilias, aliquando distri-
buitur fuit; unde usque hodie ex tribus, ut
vocant, nocturnis constat plerumque officium
illud, quod nunc dicitur matutinum, quia à
plerisque summo mane perfolvitur.

Diurnum, quod à matutinis laudibus inchoa-
tur, septenario numero comprehenditur.

1. Pars, quæ Laudum nomine nuncupatur,
ad auroram pertinet.

2. Ad primam post solis ortum diei ho-
ram, unde illi Prima nomen adhæsit.

3. Ad horam diei tertiam, unde & Tertia
appellatur.

4. Ad sextam diei horam, sive meridiem,
Sexta vocatur.

5. Ad nonam diei horam, quæ nostræ
tertiæ pomeridianæ fere responder, Nona
nomen retinuit.

6. Ad solis occasum, Vesperarum nomen
obtinuit.

7. Denique preces aliquas complectitur,
quibus ante quietem ceteræ concluduntur,
hisque Completorii nomen inditum est.

His omnia ratio mystica, eaque multi-
plex, attributa est: quæ communior est
vulgatis hisce versibus continetur:

Hæc sunt septenis propter quæ psallimus horis:

Ma-

Matutina LIGAT Christum, qui crimina purgat:
Prima replet SPUTIS: CAUSAM dat tertia mortis,
Sexta CRUCINESTIT: LATUS ejus nona bipertit:
Vespera DEPONIT, TUMULO completa reponit.

Cæterum fuit aliquando cum hæc tempo-
ra accurate servarentur, hodie plerisque in
locis solum pene nomen superest, nisi quod
in nonnullis Canonici hucusque retenta sint.

Q. 4. Quinam ad precum horarum recita-
tionem sunt obligati?

R. Ea obligatio ex triplici capite nascitur,
nimirum ex susceptione ordinis sacri, ex be-
neficio Ecclesiastico, & ex Religiosi status pro-
fessione, quæ choro addita sit: ac proinde tria
sunt genera personarum, quæ ad recitationem
illam obligantur, nempe quæ vel sacro ordine
initiatæ sunt, vel beneficium Ecclesiasticum
obtinent, vel in monasterio quopiam ad cho-
rum professæ sunt, sive viri, sive mulieres.

(a) Patet hæc obligatio partim ex jure
scripto, partim ex generali Ecclesiæ praxi &
consuetudine, quæ in re tam laudabili vim
legis merito censenda est obtinere.

Q. 5. Quid sentiendum de iis, qui ratione
beneficii Ecclesiastici choro adstricti sunt, &
omisso interim cantu, privatim officium reci-
tans, dum ab aliis decantatur?

R. Hoc multis locis, multisque diversorum
Conciliorum canonibus sæpe fuit interdictum;
& facile agnoscunt omnes, si justa causa ab-
sit, non parum id esse incongruum & à decore
divini cultus alienum. Decrevit idcirco Tri-
dentina Synodus, ut omnes, qui ad hujusmo-
di Sacerdotia promoti sunt, divina per se &
non

C 6

(a) cap. dolentes de celeb. Missar. cap. quia per
ambitosam, de rescriptis in 6. Conc. Later. sub Leone
X. sess. 9. Pius V. Bulla 1555. S. Thom. opus. 655.
cap. 24.

(a) S. Th.
lect. 6. in
cap. 14.
Ep. 1. ad
Corinth.

non per substitutos compellantur obire officia; iniquum utique est, ut qui bonis Ecclesiasticis plerumque tam liberaliter sustentantur, in alios totum psallendi onus cum quadam veluti despicientia, vel certe insigni negligentia rejiciant.

Quod ad frequentationem Chori attinet, censet Joannes Viggers, auctor minimè rigidus, eos à peccato mortali excusari non posse, qui sine justa causa unum, aut alterum è tribus officiis principalibus, ordinariè ac veluti de industria quotidie prætermittunt, etiam si ad explendam probandamque residentiam, unius tantum officii frequentationem, collegii statuta decreverint. Verba ejus hæc sunt; (a), Dico quinto: ut prædicti beneficiati, qui præbendas habent liberas sine alio officio, V. G. docendi, concionandi, audiendi confessiones, aut simili onere non gravatas, ritè peragant suam residentiam, non sufficit quòd in die semel interfint officio Chori, etiam si forsitan ex consuetudine Ecclesiæ permittantur tales gaudere proventibus cum aliis, sed debent interesse divinis officiis omnibus, ita ut à peccato mortali non videantur excusandi illi, qui *justa cessante causa* absentant se ordinariè ab uno, aut pluribus officiis.

Q. 6. Satisne est quotidianum istud officium vel voce, vel labiis recitare?

R. Jam supra satis dictum est orationem omnem attento devotoque animo fieri oportere: quod cum ubique, tum vero præcipuè locum habet in iis precibus, ad quas quisque ex officio, seu communis Ecclesiæ minister adstrictus est.

Q. 7. Quoruplex est attentio?

R. Triplex distinguitur, 1. Ad verba, ut rectè distingeque proferantur: 2. Ad sensum

verborum, ut mente & corde percipiantur: 3. Ad scopum finemque orationis: hoc est, ad Deum tamquam præsentem, & ad rem pro qua oratur; qualis attentio & in sanctimoniali facile reperiri potest, tamen ignoret idioma, quo officium divinum recitatur. Utraque posterior certo sufficit. Prima necessaria est, sed non sufficit, si cum voluntaria mentis evagatione conjuncta sit; usque adeò ut communior longe sit Theologorum sententia, voluntariam hic distractionem, seu deliberatam mentis evagationem, quæ non displicat, etiam cum animadvertitur, si notabilis ea fuerit ac diuturna, non carere peccato mortali, præcepto quippe Ecclesiastico graviter, districte, & in virtute obedientiæ injunctum est omnibus ad Horas Canonicas obligatis (a) ut divinum officium, nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederis Deus, studiose celebrent pariter & devote. Et certe hic, si usquam: locum habet illud Prophetæ: *Maledictus homo qui facit opus Domini fraudulenter*, vel ut est apud LXX. *negligenter*, qualis utique est, qui cum Deum labiis honorat, cor ex proposito habet longe ab eo distitum, res plane alias vanasque eas ac inutiles mente versando. (b) Cum ergo ad Ecclesiam venerimus: corde magis quam ore Deo cantandum esse meminimus. Operæ etiam pretium erit, ut hæc (c) S. Cyprianus verba memoriæ commendentur. Quando stamus ad orationem, fratres dilectissimi, invigilare & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio carnalis hominis & secularis abscedat, nec quidquam tunc animus aliud quam id solum cogitet quod precatur. Ideo & Sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo: *sursum corda*; ut dum responderet plebs: *habemus*

(a) Can. dolentes ex Conc.

Later. II. studiose, inquit

gleffi, quantum ad officium

oris & devote, quantum ad officium

dis. Jerem. 48. 10.

(b) Can. cum autem aist.

92. (c) Lib. de orat. Dist.

(a) Traff. 7. de beneficiis Eccl. Cap. 3. dub. 20. num. 99.

ad dominum; admoneatur nihil se aliud
quam Dominum cogitare debere. Claudatur
contra adversarium pectus, & soli Deo pa-
teat, nec ad se hostem Dei, tempore ora-
tionis venire patiatur.

Q. 8. *Quis in recitatione divini officii ser-
vandus est ritus ac modus?*

R. Servandus unicuique est ritus Ecclesiae,
cui est adscriptus. In hac re, uti passim in
aliis huiusmodi, consuetudo legitime praescrip-
ta vim legis obtinet. In ceteris servandae sunt
Rubricae, ut vocant, Breviarii Romani, quo-
uno uti debent omnes, qui Ecclesiae suae par-
ticularis proprium nullum habent.

Officium, quod in certum diem praescriptum
est, * temere commutare non licet, nec culpa
omnino vacat, qui per negligentiam, aut cul-
pabilem incogitantiam aliud pro alio recitat,
aut partium ordinem interrumpit. In re tanti
momenti, & functione sanctissima, in qua pro
populo fidei legatione ad Deum fungimur, non
debet quemquam esse incuriosum.

Quapropter in tempore, quo officium per-
solvitur, evitandae sunt actiones omnes, quae
cum hac orandi functione stare non possunt,
aut quae necessariam pariunt distractionem,
omnes etiam (a) interruptiones, praesertim no-
tabiles, ac maxime, quibus nulla iusta ratio
causam praebet; omnis praeterea praecipitatio,
& indebita festinatio: locus indecens, aut tem-
pus incongruum: indecora denique ad Deum
alloquendum corporis, aut animi compositio.

In hanc rem memorabilia sunt haec verba
(b) S. Caroli Borromaei: „Omnes in choro di-

(b) Conc. Mediol. 1. Tit. Quomodo versandum in choro.
Constat. & Conc. Senonense an. 1523. cap. 19. his
verbis: „Qui ad horas canonicas tenentur, si oratio-
nis suas Deo acceptas fore cupiant, non in gutture,

„vina officia, ut temporis ratio postularit,
„alternis vicibus canant, recitent, attente-
„que audiant.

„Id non cursim, non perturbate, non
„oscitanter, sed leniter, distincte, ac flu-
„diosè faciant.

„In choro pro temporis & officii ratio-
„ne, ex instituto & more Ecclesiae, se-
„deant, stent, flectant genua, caput aperiunt
„& submittant, ceteraque ejus generis ad-
„hibeant: omnes vero aequè idem faciant.

„Faceant somnus, risus, joci, rixae,
„colloquia. Ne vagentur in choro, vel Ec-
„clesia: neve locum mutant, ne occasione
„quidem genua flectendi.

„Ne in choro, ubi communis officio opera-
„datur, privatim officium dicant: neve li-
„teras, libros, aliave scripta legant.

„Ne exeant, nisi divino officio confecto,
„ne causa quidem de communis re agendi,
„si necessitas non coegerit, &c.

In his aliisque, qui circa divinum officium,
sive publice, sive privatim occurrere solent, de-
fectibus, aliquod culpa genus facile agnoscunt
omnes, sed in definienda quantitate ejus, sic-
ne mortalis scilicet an venialis, magna saepe
inter auctores opinionum est diversitas, quae
ipsa, ob incertitudinem quam parit, omnes
qui ad horarum officium obligantur, tanto in
ea functione obeunda vigilantiores reddere de-
bet ac magis circumspicios.

Q. 9. *Quibus temporibus horariae preces habere*

„vel inter dentes, seu deglutiendo, aut syncopando
„distiones, vel colloquia, aut risus intermiscendo;
„sed sive soli, sive associati, diurnum nocturnumque
„officium, reverenter verbisque distinctis peragant;
„ac in tali loco, unde à devotione non retrahantur.
Tom. XIV. Concilii sel. 472.

* Vide
Prop. 34.
Alex. VII.

(a) Vide
S. Aug. in
Psal. 85.

canenda in publico, vel privatim extra Chorum recizanda sunt?

R. In publico, tantum valet (uti jam aliquoties dictum est) *consuetudo*, quantum *lex*.

(a) S. Antonin. 3. par. tit. 13. c. 4. S. 5. vide etiam Prop. 35. Alex. VII. Privatim, quamvis (a) crimine vacet qui integrum officium Canonicum intra spatium 24. Horarum à media nocte ad mediam noctem recitat, nihil tamen *consultius* est, quam ut unusquisque annitatur, ut quoad fieri potest, *interpolatis vicibus*, cæteris occupationibus Horas Canonicas interponat, & ad primam temporis rationem quam proxime accedat. Pensum utique horarum sibi *levissimum* fecerit, quisquis ea suo tempore, attentaque cum devotione recitare studuerit.

In quadragesima consuetudo habet, ut *vespere* ante prandium recitentur, eaque servanda est.

Si iusta ratio suppetat, matutinum cum laudibus, à *vespera* præcedentis diei sub solis occasum persolveri posse, piorum praxis & antiqua consuetudo demonstrat.

(b) Quod lib. 5. art. 28. Relle etiam & apposite dixit Hugo de S. Viatore. Aure horam orare, Providentia est: post horam, negligentia: in hora, obedientia.

Notatu digna sunt hæc verba S. Thomæ (b): Dicendum, quod consideranda est intentio ejus, qui prævenit tempus in matutinis dicendis, vel in quibuscumque Horis Canonicis: si enim hoc facit propter lasciviam, ut scilicet quieti, somnolentiæ & voluptati vacet, non est absque peccato: si verò hoc faciat propter necessitatem licitarum & honestarum occupationum, licite potest de serò dicere matutinas, & in alijs Horis Canonicis tempus prævenire.

Q. 10. Quam poenam incurrun, qui officium horarum, cui obstricti sunt, persolvere negligunt?

R. 1. Apud omnes exploratum est, reatum peccati mortalis incurrere, qui, vel totum, vel

notabilem aliquam partem ejus sine justa causa scienter omittunt, quocumque etiam titulo ad Horas Canonicas adstringantur. Quæ verò *notabilis pars* censenda sit, non omnino inter auctores convenit. Consentiunt plerique, talem saltem esse *Horam* quamlibet, etiam ex minoribus: quas dolendum est multis in locis tam *neglectim* in choro decantari.

2. Si is qui beneficium Ecclesiasticum possidet, pensum istud horarium & in choro decantare, & privatim recitare negligat, ex decreto (a) Concilii Lateranensis V. quod (b) Pius V. renovavit, privatur fructibus, qui officio diei, aut partis ejus respondeant pro rata omissionis, ita ut eos retinere non valeat, sed in pios usus expendere teneatur. Statuimus, inquit Pontifex, ut qui horas omnes Canonicas, uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii, seu beneficiorum suorum fructus, qui illis, vel illis diebus reponderent, si quotidie dividerentur; qui vero matutinum tantum, dimidiam; qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat, tamen si aliquis choro addictus, non recitans, omnibus Horis Canonicis cum alijs præfens adsit.

Eodem loco decrevit idem Pontifex, ut quicumque pensionum fructus, aut alias res Ecclesiasticas ut clericus percipit, modo prædicto

(a) Sub Leone X. Bulla 7. qua incipit: Supernæ dispositionis, §. 58.

(b) In Bulla 135. qua incipit: Ex proximo. Debetur autem hac restitutio in conscientia, etiam antequamcumque sententiam declaratoriam judicis; ex l. op. 20. Alex. VII. Nec obligationi isti satisfieri potest per alias elemosynas, quas antea Beneficarius de iustitia sui Beneficii fecerit. Ex Prop. 33. ibid.

» dicto ad dicendum Officium parvum E. Ma-
 » ria Virginis sit obligatus, pensionum, fru-
 » ctuum, rerumque ipsarum amissioni ob-
 » noxius.

Q. 11. *Quæ causæ ab injuncta horarum re-
 citatione excusant?*

R. 1. *Impotentia*, sive *absoluta*, puta ob defectum vocis, oculorum, aut libri: sive *moralis*, ut nonnumquam inter hæreticos, vel infideles.

2. *Infirmetas*, talis ac tanta, ut vel ipsa rei evidentia, vel medici, confessorii, alteriusve prudentis viri iudicio, recitationem horarum sine notabili incommodo, morbiq; incremento tolerare non possit. Sed una meminisse oportet reprobam esse ab Innocentio

(a) Nam.

54. inter

55.

XL. (a) propositionem hanc: *Qui non potest recitare matutinum & laudes, potest antea reliquas horas, ad nihilum teneretur, quia major pars trahit ad se minorem.*

3. *Necessarie aliarum occupationes* * in officiis charitatis, vel pietatis, quæ tales sunt ac tantæ (id quod raro accidit) ut ad recitationem precum horariarum nihil temporis reliquum faciant.

Suspensi à functionibus sacris, Excommunicati, vel depositi, non excusantur, quo minus horarias divini officii preces *privatim* recitare debeant; qui eo *serventius* orare eos oportet, ut per veram poenitentiam quamprimum restituantur.

Q. 12. *Quid si beneficium aliquod tam tennes proventus habeat, ut ad honestam sustentationem minime sufficere possint, eritne clericus, qui id possidet, ad Horas Canonicas obligatus?*

R. Exi-

* Qui studio literarum vacat, non satisfacit, si per alium recitet. Ex Prop. 21. Alex. VII.

R. Existimant multi cum S. Antonino (a) (a) 3. Pars. adhuc fore obligatum, quia nulla lege, aut tit. 13. S. canone eximitur à generali omnium beneficiatorum obligatione, cui se ultro subdidisse videtur beneficium acceptando.

Alii paulo *benignius* sentiunt. Optimum factum erit, ut res ad iudicium Episcopi deferatur, quodque is injunxerit, accurate servetur.

Qui plenior, eamque accuratam de Horis Canonicis tractationem desiderat, is adeat *Card. Bonæ de divina Psalmidia: Bonarium de Horis Canonicis, Marinum Navarrum tom. III. operum, commentario in C. quando statim; aut Suarezium tom. II. de Religione, lib. 4. de Orat.*

De singulis divini officii partibus * aliquid hic adjungi posset, si instituta operis brevitatis pateretur. Monuisse sufficit, ut circa Psalmos, qui præcipuum illius officii partem constituunt, unde & Psalmodia nomen derivatum est, præcipuum studium collocetur, ut nempe, qui tam crebro leguntur, etiam intelligantur. Latet in iis mira instructio, mira spiritus unctio, mira christiani hominis ad pietatem ædificatio, unde frequentissima sunt apud SS. PP. Psalmorum encomia, eaque talia ac tanta, ut paucis verbis attingi vix possint. *Psalterium* ipsius est consummatio totius Theologiæ, totius Scripturæ summarium, omnium artium omniumque scientiarum collectio & promptuarium, aspirationum fons uberrimus; omnis denique devotionis, veræque pietatis thesaurus. Quocirca Ecclesiasticos omnes mone-re & exhortari solent, ut *Psalterium* & ver-bo

* Partes præcipue sunt, Psalmi, Hymni, Cantica, Antiphonæ, variæque ex Sacra Scriptura, Patrum tractatibus, Sanctorumque vitæ, desumptæ lectiones: quæ omnia aptissimo inter se ordine digesta sunt.

bo tenus memoriter edificere , & mysticam
ejusdem intelligentiam percipere studeant ;
Notum est illud Augustini , vix nomen Sa-
cerdotis mereri , qui Psalterium ignoraverit ;
(a) VII. & Concil. Toletanum (a) sacris ordinibus
cap. 20. eos prohibuit insigniri , qui totum Psalterium
anno 646. & cantica usualia nescirent . Ex autoribus
pene innumeris , qui psalterium præclaris lu-
tubrationibus illustrarunt , censeo cum Card.
Bona , omnibus clericis , mediocri præditi
litteratura , sufficere posse commentarium Card.
Bellarmini , & paraphrasim Cornelii Jansenii E-
piscopi Gandavenfis .

INSTITUTIONES

DOCTRINÆ CHRISTIANÆ,

S I V E

COMPENDIUM THEOLOGIÆ
DOGMATICÆ & MORALIS.

PARS TERTIA.

DE CHARITATE , PRÆCEPTIS DEI ET
ECCLESIE , CETERISQUE OFFICIIS
JUSTITIÆ CHRISTIANÆ.

DE Fidei Speque virtutibus , qui-
bus spirituale ædificium inchoa-
tur , dictum est hætenus . Su-
perest CHARITAS , solum hujus
ædificii complementum , (a)
plenitudo legis , (b) vinculum
perfectiōis , summa justitiæ , quam qui non
habet (c) manet in morte , quo , (d) teste
Augustino , refertur quidquid in Sacris Lite-
ris continetur . De hac igitur tam præcelen-
ti , tamque necessaria virtute jam tractandum
est , unaque de Legibus , & PRÆCEPTIS , quo-
rum omnium (e) finis est Charitas .

C A.

(a) Rom.
13. 10.
(b) Coloss.
3. 14.
(c) 1. Joann.
3. 14.
(d) S. Au-
gustin. lib.
1. de Doct.
Chr. c. 35.
(e) 1. Tim.
1. 5.

CAPUT PRIMUM.

Vide S. Th.
2. 2. q. 23.
24. & 25.

De CHARITATE generatim; ejusque
subjecto & objecto.

Questio I. Quid est Charitas?

R. Est virtus divinitus infusa, qua Deus propter se, & proximus propter Deum diligitur.

Inter virtutes Theologicas ordine tertia est, sed prima dignitate, quæ numquam excidet, etiam cum fides, & spes finem accipient. Virtus una est, quia sub una eademque divina bonitatis ratione, Deum attingit & proximum; idque perfectissimo modo: ideoque virtutum omnium maxima est & excellentissima, cæterarumque omnium Regina & forma; tum quia consortio suo egregium illi adfert splendorem: tum quia actus earum ad finem ultimum dirigit, adeo ut sine charitate nulla sit * simpliciter vera virtus: Ipsa tamen virtus est non generalis, quasi omnes alias in se complectens, sed specialis; à cæteris objecto modoque distincta, neque aliarum virtutum, aut præceptorum observationi sufficienter imbibita.

Q. 2. Quid inter se differunt tria hæc vocabula, Amor, Dilectio, Charitas?

R. Usus jam pridem obtinuit, ut primum generalissime dilectionem tam malam, quam bonam significet: secundum magis ad bonam restringi soleat: Tertium verò, eam solam dilectionem bonam denotet, qua Deus propter se diligitur, & proximus propter Deum, idque affectu præcipue jam radicato, quem habitum dicimus. Latius quidem charitatis nomen sumitur.

* Sine Charitate dari potest vera virtus, non tamen perfecta, sed informis.

De Charitate, &c. Cap. 2.

mitur apud Augustinum & alios, ubi sæpe nihil aliud est quam bona voluntas, verum longo jam pridem usa invaluit, & sic hodie loquendum est, ut charitas sit dilectio Dei, (a) diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, quem proinde vel dari supponit, vel datum esse.

Non est tamen charitas, etiam habitualis, nisi creatum aliquid; non ipse Spiritus Sanctus. Est singularis quædam Deum inter & creaturam rationalem amicitia, nova quædam in anima creatura, nova spiritus origo, novus cordis fundus, quo intus reparamur, divinæ naturæ consortes efficiamur, & coram ipsis Dei oculis vere mundi, pulchri & accepti appareamus, adeoque & sumus.

Q. 3. An ergo charitas habitualis reipsa idem est quod gratia sanctificans?

R. Hæc duo, non nisi officio & respectu diverso, distingui inter se videntur, ita ut res eadem charitas sit, quatenus per eam diligimus: gratia vero, quatenus per eamdem Deo grati sumus & digni qui diligamur. Hoc certum est, charitatem, de qua hic sermo est, cum gratia sanctificante indivulso nexu esse conjunctam, solisque adeo iustis esse propriam, semperque stipatam esse comitatu cæterarum virtutum infusarum.

Q. 4. Daturne vera aliqua & salutaris Dei dilectio, quæ non sit charitas?

R. Talis illa est in catechumeno, vel penitente, qua erga Deum sincere afficitur, ipsum etiam propter se amando, & ad ejus amicitiam aspirando, quem tamen nondum ut amicum amplectitur, sed adhuc ut offensum respicit, idque affectu tam adhuc imbecilli, ut nondum amoris sæculi prævaleat. Ceterum (b), is amor, qui charitatis naturam assequitur, seu

(a) Rom. 5. 5.

Vide Steyartium disp. 27. de Charit.

(b) Ita facultas The. Lovan. adversus Bajum. Vide Prop. 31. 32. 33. 70. & 71. inter Bajanæ.

» ve.

(a) 1. Tim.
1. 5.

vera illa & sincera charitas, quæ est (a) ex corde puro, conscientia bona & fide non ficta, cum æternæ damnationis reatu non consistit. An verò omni dilectioni Dei super omnia, sive hæc talis sit effectus, ut loquuntur, sive effectus tantum, ea vis & efficacia comperat ut stata lege iustificet, etiam ante perceptionem Sacramenti, cujus includat votum, id inter Theologos controversum est.

Q. 5. Quodnam est subjectum charitatis?

R. Subjectum ejus esse voluntatem nostram, cui à Deo infundatur, manifestè demonstrant verba Apostoli jam supra adducta: charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum qui datus est nobis: Cum autem per naturales vires charitas acquiri non possit, sequitur eam etiam; quod ad quantitatem attinet, ex sola Spiritus Sancti infundentis gratia, non autem ex naturæ conditione, vel naturali hominis capacitate, pendere.

Q. 6. An & quomodo charitas augeri potest?

(b) S. Aug.
Tract. 5. in
Joan.

R. Charitas (b) utique meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, potestque usque ad ipsum vite terminum novum in dies sumere incrementum, majoremque adipisci intensiorem, ad (c) quemcumque quis gradum in hac vita pervenerit. Recte nihilominus, etiam pro hac vita mortali, charitas distinguitur in incipientem, proficientem, atque perfectam, quarum prima cum vitiis adhuc luctatur, secunda magis in virtutis exercitatione occupatur, tertia autem in statu aliquo eminenti, amoris & contemplationi rerum divinarum, sine tot obstaculis, feliciter constantiusque inhæret.

Quam-

(b) Justorum semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem, (nempe, beatitudinis æternæ.) Prov. 4. 18.

Quamquam aliquo etiam sensu verum est Charitatem Patriæ, qua beati totò cordis affectu, semper, sine interruptione, aut impedimento, actualiter Deum diligant, solam esse perfectam.

Ceterum an quolibet actu charitatis, non tantum ferventiori, verum etiam remissiori, charitas augeatur, inter Theologos non convenit. Mens (a) S. Thomæ est, quemlibet charitatis actum mereri augmentum, sed tunc demum reipsa obtinendum, cum in actum ferventiorum proruperit.

(a) 2. 2. q.
24. art. 6.

Q. 7. An, ut augeri potest charitas, ita etiam possit minui?

R. Charitatis habitus secundum se ac directè nullatenus diminui potest, cum nihil sit quod illi directè repugnet, præter peccatum mortale, quo is non minuitur, sed perimitur. Certum tamen est, indirectè & dispositivè charitatem minui posse; nempe, quoad exercitium actuum & fervorem, quæ per negligentiam & peccata venialia, sæpenuerò non parum reperiuntur.

Q. 8. An & quomodo charitas amitti potest, quibusque indicis inolescere potest, amissam esse?

R. Quamlibet charitatem vie amitti posse certum est, neque enim frustra dictum est: (b) Qui se existimat stare, videat, ne cadat; & alibi (c) Cum averteris se justus à justitia sua &c. Nec minus certum est hanc charitatis amissionem fieri per quodlibet, etiam unicum, peccatum mortale, quod vel idè mortale dicitur, quod charitatem Dei, gratiamque sanctificantem, in quibus vita animæ sita est, auferat.

Quod ad indicia amissæ charitatis attinet, ea sæpè satis æquivoca sunt in eo, qui sibi non

Danes, Tom. II.

D

est

(b) 1. Cor.
10. 12.
(c) Eccl.
18. 26.

est conscius alicujus peccati certo mortalis. Communiter enim amisso habitu supernaturali charitatis, adhuc tantisper manere solet habitus naturalis ei aliquatenus similis, quo fit ut quæ peccando facta est in corde mutatio, non satis ab ipso peccatore animadverti possit. Contrà verò, fieri etiam potest, sive per defectum occasionum, sive per teporem, aut negligentiam, ortam ex peccatis venialibus, ut charitas, etsi in corde adsit, hic tamen & nunc nihil magni operetur. (a) Nam quamvis amor Dei semper magna operetur in proposito, non tamen semper in actu, propter dispositionem

(a) Vide S. Gregor. Rom. 30 in Euang.

(b) 1. 2. q. 9. subiecti, inquit (b) S. Thomas. Ita (c) nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit.

ad 3. Q. 9. Quodnam est charitatis OBJECTUM?

R. Materiale primum, est ipse DEUS; secundarium, proximus; id est, omnis creatura intellectualis, quæ adhuc æternæ beatitudinis capax sit.

Objectum formale, est divina bonitas; quæ nempe in se summè bonus, excellens, atque perfectus est: quæ ratio non modò in charitate Dei, verum etiam proximi reperitur; quatenus non ipsam tantum Dei bonitatem diligimus, sed eam diligendo, volumus etiam & amamus, eandem ab iis omnibus, qui ejus rei adhuc capaces sunt, æternum diligi. Ita proximus in Deo, & Deus in proximo diligitur charitate supernaturali ad Theologica.

Q. 10. Quinam sub nomine proximi à nobis diligendi sunt?

R. Unusquisque sibi ipsi positus est in exemplar dilectionis, quam proximo impendere debeat, adeoque seipsum primo post Deum loco diligere debet ad vitam æternam. Quia charitas etiam extendenda est ad corpus nostrum,

strum, quod suo quoque modo * beatitudinis capax est, tamen odio (a) habenda sit corruptio ejus, ideoque coercenda, refrænanda, & quoad fieri potest, extirpanda. Comprehenduntur deinde creaturæ omnes rationales, quatenus in capacitate beatitudinis nobis conjunctæ, & ea ratione proximæ sunt; Angeli beati, membra omnia Ecclesiæ triumphantis, item patientis: viventes omnes, sive iusti sive peccatores, sive amici sive inimici, sive fideles sive infideles, non item demones, aut homines cum illis damnati, quia jam beatitudine ejusque spe in perpetuum exciderunt.

Q. 11. Quæ & quanta est charitatis NECESITAS?

R. Tanta, ut si ceteræ virtutes adsint, hæc sola desit, istæ ad salutem perducere non possint. Ceteræ nempe virtutes à charitate sejunctæ, profunt certè, sed non ita ad salutem, quali per eas solas, sine charitate, ea obtineri possit. (b) Si LINGUIS hominum loquar & angelorum, inquit Apostolus, Charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum rinniens. Et si habuero PROPHETIAM, & noverim mysteria omnia, & omnem SCIENTIAM, & si habuero omnem FIDEM, ita ut montes transferam, Charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum OMNES FACULTATES meas, & si tradidero corpus meum ita ut ARDEAM, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

(b) 1. Cor. 13.

CA.

(a) Si bene oderis, tunc amasti. Si male amaveris, tunc odisti: felices qui oderunt custodiendo, ne periant amando. S. AUG. tract. 51. in Joan. sub med.

CAPUT II.

De Charitate erga DEUM.

Vide S. Th.
2. 2. 9. 17.
& 41.

Questio I. Quotuplex est Charitatis PRÆCEPTUM?

R. Duplex; primum & maximum est (a) *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* Secundum autem simile est huic: *Diliges Proximum tuum sicut te ipsum.* In his duobus mandatis universa lex pendet & Prophetæ, inquit (b) Christus Salvator.

Q. 2. Quid est diligere Deum, & quomodo diligendus?

R. Deum diligere est ipsi bonum velle, cum quadam, uti docet (c) S. Thomas, *unionis affectus*; bonum utique suum, perfectionem suam, gloriam suam, sanctificationem nominis sui, in se ipso, in nobis, in omnibus.

Diligendus est autem *propter se*, id est, non idèo tantum quod nobis bonus atque beneficus sit, sed quod in se sit fons inèxhaustus bonorum omnium, qui in se omnes rerum omnium perfectiones, ob quas diligibiles sunt, infinito modo possidet, omnique adèd dilectione solus ab æterno usque in æternum dignus est.

Diligendus etiam est *super omnia*, idque ex toto corde, tota anima, omnibus viribus, & omni mente, de quibus mox infra dicitur.

Q. 3. Estne primum hoc maximumque Charitatis præceptum, homini in hac vita servatum possibile?

R. Absit ab animo Christiano, ut Deum *consequatur impossibilia* præcepisse. Est igitur servatum

De Charitate, &c. Cap. II. 77

vatum possibile, sed per gratiam Dei, qui ipse (a) *Charitas est*, & (b) per Spiritum Sanctum charitatem diffundit in cordibus nostris. Idcirco in charitatis definitione dictum est, virtutem esse *divinitus infusam*.

Ceterum plenitudini dilectionis, durante hac vita mortali, *concupiscencia* perpetuè reluctatur; proinde consummata, sine impedimento, charitas, ad quam tendere quidem & aspirare debemus, sed quæ nobis pro hujus vitæ infirmitate præcepta non est, futuro sæculo reservatur.

Q. 4. Num Dei dilectio, quæ nobis hoc præcepto injungitur, sufficiens imbibitur & continetur in observatione ceterorum mandatorum?

R. Certissimè tenendum est, charitatem virtutem esse *specialem*, cujus actus à ceterarum virtutum actibus distinctus est, adeoque præceptum *charitatis*, præceptis ceteris non ita esse imbibitum, ut per solam ceterorum mandatorum observationem impleatur. Est utique præceptum *dilectionis internæ*, verum ac *rigorosum*, quod & sub pœna & sub culpa obliget, non merè monitio, aut invitamentum; unde ab Alexandro VIII. hæreseos damnata est hæc propositio: *Hunc (scilicet Deum ut finem ultimum) homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.* Vide etiam infra in App. Prop. 1. inter damnatas ab Alex. VII. & Prop. 7. inter damnatas ab Innocentio XI.

Q. 5. An observatio ceterorum mandatorum saltem signum sufficiens est debite dilectionis?

R. Signum hoc ipsemet Christus in Evangelio

D 3 lio

(a) Nescio utrùm magnificentius nobis est aritas commendari possit quàm ut dicatur: Deus charitas est. S. Aug. Tract. 9. in Epist. Joan.

(a) Joan. 4. 8.
(b) Rom. 5. 5.

An. 1620.

(a) Ioan. 14. 21. *lio assignavit, (a) qui habet, inquit, man-
ta mea, & servat ea, illa est qui diligit me;*
(b) Ibid. & contrā, (b) *Si quis diligit me, sermonem
meum servabit: Probatior nemp̄ charitatis, in-
terprete (c) S. Gregorio P. exhibitio est operis,*
(c) Hm. 20. in E-
ndg. *id est, ceterorum omnium Dei mandatorum
seria constansque observatio. Hæc igitur, pro
directione tum propria, tum aliena, sufficere
debet ad pellendam ex animo anxietatem;
quippe cum apud omnes satis constet, subla-
ta semel charitate, dissolutisque aded animæ
viribus per peccatum mortale, non diu statu-
ram animam sine novo mortali, postquam jam
(d) Thren. 8. *(d) instabilis facta est, & tentationum ventis
ita exponitur, ut facile prosteratur.**

Ceterum varia Charitatis indicia & chara-
cteres proponit Apostolus his verbis; (e)
(e) 1. Cor. 13. *Charitas patiens est, benigna est: charitas non
emulatur, non agit perperam: (id est, non
est præceps, aut temeraria) non inflatur, non
est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non
irritatur, non cogitat malum, non gaudet su-
per iniquitate, congaudet autem veritati: om-
nia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia
sustinet.*

(f) Vide
Comment.
Etili in
hanc lo-
cutio. (f) His verbis Doctor gentium Paulus po-
tissimum quidem commendat charitatem, qua-
tenus exercetur erga proximos, per officia
hominibus conspicua; sed ex iis deinde, vel-
ut ab effectis & signis visibilibus charitatis
in Deum visibilibus (à qua nec separari pos-
sunt) cognoscendum cuique relinquit, utrum
Deum diligit, necne. (g) *Qui enim non dili-
git fratrem suum, quem videt, Deum, quem
non videt, quomodo potest diligere?*

Q. 6. *Quomodo dilectio Dei debet esse super
omnia?*

R. Certum est 1. Deum plus obiectivè aman-
dum.

dum esse, quàm quidvis aliud; cum manife-
stum sit, majus nos illi bonum velle debere
quàm nobis ipsis, aut creaturæ cuilibet. 2.
Certum etiam est, quòd super omnia diligen-
dus sit appetitivè, ut loquuntur, ita nempe
ut non intellectu tantum, sed & voluntate,
ipsum rebus omnibus præponamus, parati
quidvis potius aliud quàm ipsum deservere.
... verò etiam intensivè, hoc est, ferventiori
& intensiori cordis affectu, super omnia alia
necessariò diligendus sit, ita ut alioquin in-
curratur reatus peccati mortalis, id (a) con-
troversum est.

Q. 7. *Quomodo ex toto corde diligendus est
Deus, & quid sibi vult adjectarum vocum conge-
minatio, ex tota anima, mente, & viribus?*

R. Partes hæc non videntur curiosè esse di-
stinguende, five quatuor, five tres, five pau-
ciores ponantur: nam cum (b) David dicitur
toto corde secutus Deum, Josias verò (c) ex toto
corde, anima & virtute, non minus laudatur
David quàm Josias. Id unum ergo nobis in-
culcatur, ut Deum quantum possumus, dili-
gere studeamus, & omnia quæ habemus, illi
impendamus, quod S. Augustinus his verbis
exposuit: (d) *hæc Regula dilectionis con-
stituta est, diliges proximum tuum sicut te-
ipsum; Deum verò ex toto corde, & ex
tota anima, & ex tota mente: ut omnes co-
gitationes tuas & omnem vitam & omnem
intellectum in eum conferas, à quo habes
ea ipsa quæ confers. Cum autem ait: toto
corde, tota anima, tota mente, nullam vi-
tæ nostræ partem relinquit, quæ vacare de-
beat, & quasi locum dare, ut alia re velit
frui: sed quidquid aliud diligendum vene-
rit in animum, illuc rapiatur, quo totius
dilectionis impetus currit.*

(a) Vide
Sylvium

2. 2. 9. 25.
art. 1. con-
cl. 2. ubi
tuetur ne-
gat. Stey-
aert. affir-
mativ.
(b) 3. Reg.
14. 8.
(c) 4. Reg.
23. 25.

(d) Lib. 1.
de Doctr.
Christ. cap.
22.

Itaque ex toto corde Deum in hac *vita morali* diligere dicitur, & huic præcepto cæternus satisfacit qui in dilectione illa *præcipuum* suum studium, curam, cogitationemque constituit, etsi non *tanto* Deum affectu diligit, quanto absolute diligere *posset*; hoc enim *præmii* loco *patriæ* reservatum est potius quam pro hac *vita præceptum*.

Q. 8. Præceptum charitatis Dei qualiter & quando obligat?

R. Cum præceptum hoc sit *affirmativum*, certum est non obligare ad actus *continuos*. Initio *usus rationis* unumquemque hoc præcepto tenet, celebris est sententia (a) S. Thomæ: similiter in *sine vite* obligari unumquemque ad actum charitatis, uti & ceterarum virtutum Theologicarum, præsertim si memoriæ occurrant, communis est sententia. *Quandam* verò, & *quoties* per vitæ decursum *per se* obliget, non satis certum est. Dubitari non potest, quin sæpè: damnatique sunt (b) qui ne singulis quidem *rigorose* *quingentis* præceptum charitatis *per se* obligare docuerunt. Bonæ fidei speique Christianus nullum (c) facile prætermittit diem, quin huic officio satisfacere sataget, saltem per attentionem sedulam mentis & cordis ad verba præcipua orationis Dominicæ: Pater noster: sanctificetur nomen tuum: fiat voluntas tua &c. ad quibus, si ex animo proferantur, vix abesse solet actus dilectionis Dei.

Q. 9. Quid sentiendum de celebri hodie questione: an omnia opera deliberata ex charitate in Deum seu finem ultimum necessario REFERENDA sint?

R. Nonnulla hic certa sunt, alia usque hodie controversa.

Certum est 1. Relationem hanc non debere esse

esse *actuale*, sed si qua necessaria sit, sufficere *virtuale*; impossibile enim est in hac vita tota distractionibus plena, ut *actu* semper de Deo cogitetur, aut omnis affectus non sit sine interruptione *actualiter* in Deum dirigatur.

Certum est 2. Hanc ipsam relationem, si necessaria sit, non debere procedere ex charitate *proprie & strictè* dictæ, sed satis esse ut ex *casto* aliquo amore, in Deum opera referantur. In actibus quoque (a) *fidei*, aut *spei* supernaturalis, nulla alia charitatis relatione opus esse, ut & ab opere & ab operante omnis penitus culpa abstergatur; abste enim ut quis peccet, dum merum exercet *actum alicuius virtutis Theologicæ*. Idemque planè dicendum videtur de actibus aliarum virtutum *supernaturalium*, puta Religionis, timoris &c. tamen certum sit, nullum cuiuslibet virtutis actum vitæ æternæ de condigno esse *meritorium*, (b) nisi à charitate *actu*, vel *virtute* procedat, aut *impereur*, eaque ratione in Deum, seu finem ultimum referatur.

Certum est 3. Opera in Deum non *relata*, si aliunde *moraliter* bona sint, ex eo solo capite, quòd sic *relata* non sint, non posse dici peccata: sed si quid hic vitii sit, id agentem inficere, non ipsum opus; certissime enim tenendum est, (c) non omnia opera *infidelium* esse peccata, nec Philosophorum virtutes inter vitia deputandas: non omnem amorem *creature rationalis* esse vel vitiosam cupiditatem, vel laudabilem illam charitatem, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa, Deus amatur. Neutrum certè est amor *naturalis* erga communem naturam, quò ad *operiendum* nudum, infidelis aliquis provocatur.

Hæc ergo tantum superesse potest controversia

(a) 1. 2. 9. 89. art. 6. & alibi.

(b) Prop. 6. inter damnat. ab Innoc. XI. (c) Ecclesi. 13. 18. Omnis vita tua dilige Deum.

(a) V. de inter damnat. ab Innoc. VIII. Prop. 9. 10. 11. 13. 15. & inter Quenell. Prop. 4. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 53. 54. 55. 56. & 58.

(b) Vide S. Thom. 1. 2. q. 11. art. 4.

(c) Vide inter Bajanar. Prop. 16. 25. 35. 38. & 40. Item S. Thom. 1. 2. q. 11. art. 4. lex. VIII.

ha, an, ut operans, praesertim Christianus, ne venialiter quidem, inter agendum, delinquat; opus quodlibet deliberatum ex charitate aliqua late dicta, in Deum seu finem ultimum & ad D. N. Jesum Christum, actu, vel virtute, referre teneatur: qua in re alii sentiunt consilii id esse, non praecepti, sufficienter scilicet opus quodlibet per se honestum in Deum referri, per hoc ipsum quod recte rationi & honestati congruat, modo nec pravo fine, nec perversa aliqua circumstantia vitietur: alii hic agnoscunt veri nominis praeceptum, ex primo illo maximoque mandato profluens, quod in (a) Scriptura & (b) Traditione, ipsaque ratione naturali putant esse fundatum.

In utramque partem à variis variè trahitur S. Thomas. Mens ejus praecipue spectari debet in his locis. 1. 2. q. 100. art. 10. ad 2. Dicendum, inquit, quod sub praecepto charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde; ad quod pertinet, ut omnia referantur in Deum; & ideo praeceptum charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum. Sic ergo, qui honorat parentes, tenetur ex charitate honorare, non ex vi hujus praecepti quod est, honorare parentes; sed ex vi hujus praecepti, diligere Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et cum ista sint duo praecepta affirmativa non obligantia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare; & ita potest contingere, quod aliquis implens praeceptum de ho-

(a) 1. Cor. 10. 31. & cap. 16. 14. Coloss. 3. 17. Vide Estium in hac loca.

(b) Citantur S. Basil. variis locis. S. August. lib. de corrept. & gratia c. 3. Enchir. c. 111. lib. 4. contra Iul. c. 3. &c.

honorazione parentum; non tunc transgredatur praeceptum de omissione modi charitatis. 2. 2. q. 83. art. 14. Omnia, inquit, debemus in gloriam Dei facere, ut dicitur 1. Cor. 10. Ibid. q. 89. art. 4. ad 3. Omnia quae facimus, debemus in Dei reverentiam facere.

Q. De Charitate, art. 11. ad 2. inter q. disp. Omnia, inquit, actus referre in Deum, non est possibile, in hac vita, sicut non est possibile quod semper de Deo cogitetur: hoc enim pertinet ad perfectionem Patriae: sed quod omnia virtute referantur in Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis, ad quam omnes tenentur. Hanc porro relationem virtutalem ita explicat: Sicut in causis efficientibus, virtus prima causae manet in omnibus causis sequentibus: ita etiam intentio principalis finis, virtute manet in omnibus finibus secundariis. Unde quicumque actu intendit aliquem finem secundarium, virtute intendit finem principalem, sicut medicus, dum colligit herbas, actu intendit conficere potionem, nihil fortassis de sanitate cogitat; virtualiter tamen intendit sanitatem; propter quam potionem dat. Sic igitur cum aliquis seipsum ordinat in Deum, sicut in finem, in omnibus quae propter seipsum facit, manet virtute intentio ultimi finis, qui Deus est: unde in omnibus mereri potest, si charitatem habeat: hoc igitur modo Apostolus praecipit, quod omnia in Dei gloriam referantur. (a)

Ut ut est, rationem istam, siue praeceptam, siue:

(a) Vide etiam 2. 2. q. 69. art. 1. in arg. secundum contra. Item in 2. d. 40. art. ult. ad 7. & Lect. 3. in cap. 3. ad Coloss.

sive dumtaxat commendatam, (a) negligere vix solent fideles, qui serio agunt negotium salutis suæ. Hi nempe in dies, quin & crebro per diem, sive per precationum formulam fidelibus omnibus familiares, sive aliter excitant in se amorem Dei, se suæque omnia illi subicientes, ac propter illum vivere & mori cupientes: tum identidem si quid novi operis aggreddantur, intentionem generalem initio præsertim dici formatam, subinde renovant, & huic, aut isti actioni particulariter applicant. Ita (b) coram Deo ambulantes, haud secus ac avarus omnia passim ad divitias, superbus ad vanitatem, vindictæ cupidus ad ultionem, gulosus ad ventrem; illi è diverso, ad Deum verum, cui serviunt, se suæque passim omnia, saltem virtualiter referunt.

Q. 10. Qua præsertim consideratione Dei in nobis dilectio accendenda & fovenda est?

R. Ignis divinæ Charitatis in nobis semel accensus (c) debet in altari cordis nostri ardere jugiter, ita ut nec exstinguatur unquam, nec profanus illi ignis substituatur. Quocirca sollicitè conservandus, alendus & nutriendus est; quod ut ritè fiat, oportet nos indefinenter memores esse, immensam Dei maiestatem, non modo creaturarum omnium amore dignissimam esse.

(a) Qui nullum hic præceptum agnoscunt, non idcirco minus exclamant: „utinam inflammentur, & sine intermissione ardeant ornes, quotquot uspiam terrarum sunt homines, pura pura illa charitate, qua amantes, Deo amabiles reddit: utinam quisquis vivit mortuum, in vitæ suæ auctorem, velut in finem ultimum, ex amore benevolo, singula opera sua ita referat, ut singulis operibus respondeant actus singuli, vel littere referentes, vel saltem virtualiter, non modo ex parte operis, verum etiam ex parte operantis, ut omnia nostra in charitate fiant, & referantur in gloriam Dei.

esse, (a) sed id ipsum summum quemdam esse erga nos favorem, quod a nobis diligere velis: cum creaturæ rationali nihil esse possit gloriosius, quam si conditorem suum totò cordis affectu diligat, nihil vero infelicius, quam si non diligat.

Debet præterea sibi unusquisque frequenter ob oculos ponere gratuitam illam dilectionem, qua Deus ipse (b) prævenit nos. (c) Prior utique dilexit nos, cum ad imaginem & similitudinem suam condidit: prior dilexit, cum per unigenitum Filium suum, peccato perditos, reparavit. Quin etiam (d) in charitate perpetua dilexit nos, ideoque attraxit nos, miserans nostri.

(a) Quid tibi sum ipse, ut amari te jubeas a me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineri ingentes miseriae? parva est ipsa miseria, si non amem te? S. Aug. lib. 1. Conf. cap. 5.

(a) Wicr. S. August. lib. 1. Conf. cap. 5.

(b) Psalm. 58. 11.

(c) 1. Joan. 4. 10.

(d) Jerem. 31. 3.

CAPUT III.

De Charitate PROXIMI, ejusque ordine.

Vide S. Wicr. 2. 2. 9. 26. & 27.

Questio I. Quid complectitur præceptum dilectionis proximi: DILIGES PROXIMUM TUUM, SICUT TE IPSUM?

R. (c) Juber, ut bona omnia, quæcumque nobis ipsis rectè & propter Deum operamur, eadem quoque proximo nostro simili affectu desideremus, & quantum in nobis est, procuremus.

Quia dilectio præcipitur, à contrario odium vetatur, & quidem sic ut eatenus præceptum hoc negativum sit, adeoque pro semper, ut ajunt, obligans.

(c) Vide S. Aug. lib. 1. de vera Relig. c. 36. item l. 50. Homil. 37. Item Epist. 54. ad Maced. nunc 153.

Q. 10.

Q. 2. *Quis* PROXIMI nomine hoc loco intelligitur?

R. Jam supra dictum est Cap. 1. q. 10. *quemvis hominem* æternæ beatitudinis adhuc capacem, eo nomine censendum esse, id quod integra parabola hominis à latronibus spoliari ac vulnerati, (a) nos ipse Salvator noster docere dignatus est. Omnes scilicet ejusdem naturæ participes, ab eodem omnipotenti Deo, ad imaginem & similitudinem ejus, atque ad eundem finem consequendum, conditi sumus.

Eo ergo potissimum sine atque intuitu, proximus à nobis diligendus est, ut aliquando sempiternæ in Deo felicitatis nobiscum particeps fiat; atque hoc est diligere proximum propter Deum, in proximo Deum ipsum diligere, cujus ille est imago: nec alio fine, nisi ut in illo æternam glorificetur Deus.

Q. 3. *Quid* significatur verbis hisce: sicut te ipsum?

R. Primum significatur etiam nos ipsos nobis amandos esse, & quidem dilectione supernaturali, in Deo, propter Deum, & ad vitam æternam. Deinde dilectionem nostri, exemplar esse dilectionis aliorum, ita ut post Deum primi simus, quos simpliciter amare teneamur. Non ergo aequalitatem, sed similitudinem, vox hic illa, sicut, importat. Quam in rem hæc nobis à Christo dilectionis proximi præscripta est REGULA. (b) *Omnia quaecumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Cui similem Tobias senior filio suo præscripsit, (c) *Quæ ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri ficeris.*

Q. 4. *Quid* ex hac dilectionis Regula de charitatis officiis consequens est?

R. Consequens est, nos, quibus possumus charitatis officiis, necessitati, calamitati, & indi-

indigentia proximi debere subvenire, cum in iisdem rerum circumstantiis constituti, subveniri nobis enixe cupiamus. Hæc charitatis officia, opera misericordiæ vocari consueverunt, de quibus Cap. sequenti.

Q. 5. *Debetne dilectio proximi esse interna & formalis, an vero illi satisfieri potest per solos actus externos?*

R. Omnino certum est (a) teneri nos proximum diligere actu interno & formali, neque (b) præcepto proximum diligendi satisfieri posse per solos actus externos. Id ipsa verborum proprietates, utriusque præcepti dilectionis similitudo, (secundum enim simile est primo) scriptura, & traditio manifestè evincunt, ita ut Innocentius XI. oppositam opinionem, quæ apud nonnullos authores aliquando viguit, merito duxerit proscribendam. Et sane (c) *Qui non diligit Fratrem suum, quem videt; Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?*

Q. 6. *Quo* autem potissimum tempore huic interioris erga proximum dilectionis præcepto satisfaciendum est?

R. Id quia diserte nusquam in scripturis expressum est, agrè quidem determinari potest, attamen colligi potest, partim ex eo quod non pro nobis ipsis tantum, verum etiam pro aliis quotidie orare jubemur, dicentes: *pater noster: panem nostrum: dimitte nobis: libera nos &c.* partim inde, quod nos omnes Petrus Apostolus admoneat (d) *ut mutuam in nobis charitatem CONTINUAM habeamus.* Neque dubitari potest, quin etiam interior dilectionis affectus adjungendus sit, quoties proximo benefaciendum est. In hoc, aliisque hujusmodi pro Regula practica teneri posse videtur, nulla passim præcepta sæpius obligare, quam qui-

(a) Luc. 10.
29 & seqq.

(b) Matth.
7. 12.

(c) Tob.
22. 16.

(a) Ex-
Prop. 10.
inter 65.
Innocent.
XI.

(b) Ex-
Prop. 11.
ibid. quas
vid. in Ap-
pendice.

(c) 1. Joan.
4. 20.

(d) 1. Petr.
4. 8.

quibus nullum obligationis suæ tempus differre statutum est.

(a) De-
minibus a-
gitur.
* Lib. 1. de
Doff. Chr.
c. 28.

Q. 7. Quis inter (a) proximos à nobis diligendus ORDO servandus est?

R. Esti juxta S. Augustinum * omnes homines aque diligendi sunt, eo nempe sensu quod omnibus idem æternæ felicitatis bonum optandum, & quantum in nobis est, procurandum sit, quodque nemo à dilectione nostra excludendus sit, sicut multi necessario excluduntur à beneficentia nostra; constat tamen, alium alio magis esse diligendum, intensiori scilicet actu, ut loquitur S. Thomas. Quis vero hic servandus sit ordo, id partim natura, partim unctio, docere nos poterit. Meliores quidem, ac per hoc Deo propinquiores, magis diligere debemus, hoc sensu, quod eis juxta Dei justitiam optemus majus bonum, perfectiorem scilicet beatitudinis participationem: Illos tamen, qui sibi sunt propinqui, intensiori actu diligit homo ad illud bonum ad quod omnes diligit, quam meliores ad majus bonum, inquit S. Thomas: mas: quin etiam, uti adjungit, ex charitate velle possum, quod iste qui est mihi conjunctus, sit melior alio, & sic ad majorem beatitudinis gradum pervenire possit.

Inter eos qui nobis conjunctiores sunt, in his quæ ad naturam pertinent, primo loco diligendi sunt carnaliter propinqui, & inter hos præ cæteris Pater, postea Mater, quoad honorem scilicet & reverentiam: intensius tamen conjux, ac deinceps liberi: tum alii consanguinei. Amicus præ inimico diligi solet, etiam dilectione Charitatis, quia hæc minus in illo quam in hoc invenit impedimentum; unde etiam fieri solet, ut dilectio amici melior sit quam inimici, quia intensior, alioquin hæc magis ardua.

Vide S. Th.
2. 2. art. 7.

Vide S. Th.
2. 2. art. 7.

ardua est, adeoque cæteris paribus foret etiam magis meritoria, saltem si labor & difficultas operis, uti multi putant, aliquid etiam ad meritum conferant.

Q. 8. Quis in amore beneficentiæ servandus est ordo?

R. Cum singuli omnibus subvenire non possint, in impendendis beneficentiæ officiis regulam hanc servandam statuit Augustinus, (a) ut his potissimum consulamus, qui pro locorum & temporum, & quarumlibet rerum opportunitatibus, constrictius nobis, quasi quadam sorte, junguntur. Arctius autem cuque conjuncti sunt conjux, parentes, liberi, consanguinei & affines, superiores, subditi, cives & amici, quam extranei, ignoti, & alienigenæ: nisi hi in majore infirmitate & indigentia, nobis consciis, fuerint constituti: etenim major necessitas promptiorem subventionem exigit, & ut ait (b) August. charitas quæ tamquam nutrix fovet filios suos, non ordine amandi, sed ordine subveniendi, infirmiores fortioribus anteponeit.

In his aliisque, quando ad particularia descenditur, timentes Deum docet unctio, & (c) ordinatam in eis efficit charitatem.

Q. 9. An & quomodo nobis etiam diligendi sunt inimici?

R. Diligendos esse, etiam si primi læserint, & in injuria perseverent, hæc Christi verba luculente convincunt: (d) diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Alia tamen hic ad præceptum, alia ad consilium pertinent.

Ad præceptum, 1. Generalis dilectio interior, vera & sincera, non quatenus inimici, sed quatenus hominis æternæ beatitudinis capax, Ab-

(a) Lib.
1. de Doff.
Christ. cap.
28.

(b) Epist.
158. nunc
139.

(c) Cantica
2. 4.

(d) Matth.
5. 44.

esse ergo omnino debet (a) odium & vindictæ cupiditas, multoque magis horum signa exteriora, maxime è quibus scandalum nasci solet. 2. Communia & generalia dilectionis signa omnibus passim exhiberi solita, ab inimico subtrahi non possunt. Proinde à communione oratione inimici non sunt secludendi. Salutans resalutandus; imo id prior facere debes, si ante consueveris, præsertim ubi periculum est scandalum. Pari ratione benefaciens toti cuiuspiam communitati, non excludat eos qui in ea sibi inique adversantur, nisi forte sit superior, qui noverit id ad eorum salutem, aliorumve exemplum & cautelam expedire. Judeis ipsis plus aliquid à Deo præceptum fuit Exod. 23. Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc eum. 3. Specialia etiam dilectionis indicia reipsa exhibenda sunt in necessitate, ad quam forte devenit inimicus, nempe (b) Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere. Rom. 12. Atque hæc omnia hætenus spectant ad illud.

(b) Prov. 25. 21. Rom. 12. (c) Ibid. præceptum Apostoli (c) noli vinci à malo.

(d) Ibid. Quæ sequuntur, ad illud ejus consilium pertinent (d) sed vince in bono malum: vel ad illud Christi: benefacite his, qui oderunt vos: videlicet 1. Speciali dilectionis affectu inimicos prosequi. 2. Specialia dilectionis indicia & beneficia eis exhibere, hæc utique charitatis perfectio est, non necessitas. Neque enim tenemur talia passim omnibus exhibere, nisi in casibus singularibus, proinde nec inimicis. Verumtamen Christianis omnibus exemplar in monte propositum est, quod omnes pro virili æmulari convenit: (e) Pater dimitte illis non.

(e) Lucæ 23. 34.

(a) Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exul et cor tuum. Prov. 24. 17.

non enim sciunt quid faciunt, (a) Hæc perfectæ & propria bonitas nostra, non communi. (a) Ter-tull. ad Scapulam. munis: amicos diligere omnium est: inimicos, solum Christianorum.

Q. 10. Permittitne charitas homini Christiano ut actionem in foro externo intentis injuriaribus, sive ad consulendum incolumitatem suam, sive reparandam famam, aut honori?

R. Idutique licet, salvo moderamine inculpare tutelæ, modo absit animus vindicandi, rancor & indignatio; plerumque tamen non expedit, nisi forte qui læsus est, in superiori gradu constitutus, fama sua non pro se tantum, sed magis pro aliorum commodo & salute indigeat. Cæterum unusquisque caveat, ne (b) mentiatur iniquitas sibi.

(b) Psal. 26. 12.

C A P U T IV.

De operibus Misericordiæ, & speciatim de ELEEMOSYNA.

Vide S. Thom. 2. 2. q. 32. 31. & 32.

EFFECTUS, sive actus charitatis à S. Thoma recensentur septem, quorum primus atque præcipuus est dilectio, de qua supra dictum est: reliqui secundariis. Horum tres sunt interni, nempe gaudium, pax & misericordia, tres itidem externi, beneficentia, Eleemosyna, & correptio fraterna.

Ex charitatis affectu ultrò profluit cœlestis quoddam ac spirituale (c) gaudium de mutua Deum inter & hominem amicitia, de infinita ejus perfectione, deque ejusdem laude & cultu.

Ex.

(c) Rom. 14. 17. Galat. 5. 22. Philip. 4. 4. Es. Thys. 1. 62. & 6. 5. 16.